

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Homosexualiteten och skolan

En studie av biologiböcker och läroplaner
1950-2007

Av: Robert Torstensson

C-uppsats/Interdisciplinärt självständigt arbete
med utbildningsvetenskaplig inriktning
Handledare: Audur Magnúsdóttir

Rapportnummer: VT07-1040-07-I

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och Frågeställningar.....	3
3. Metod och Källmaterial.....	4
4. Forskningsläge	5
5. Bakgrund	8
6. Resultat.....	17
6.1 1950-tal.....	17
6.1.1 Läroboken <i>Människokroppen och dess vård</i> 4:e uppl. 1951.....	20
6.1.2 Läroboken <i>Människokroppen och dess vård</i> 5:e uppl. 1954.....	20
6.1.3 Läroboken <i>Naturen och vi</i>	21
6.1.4 Läroboken <i>Människokroppen och dess vård</i> 5:e uppl. 2:a tryckningen. 1957.....	21
6.1.5 Läroboken <i>Naturkunskap</i> 7-8.....	22
6.1.6 Sammanfattning 1950-talet	22
6.2 1960-tal.....	22
6.2.1 Läroboken <i>Människan – vår kropp och dess funktioner</i>	23
6.2.2 Läroboken <i>Biologi – Människokroppen jämte ärftlighets- och utvecklingslära</i>	24
6.2.3 Läroboken <i>Människan Arvet Utvecklingen</i>	24
6.2.4 Sammanfattning 1960-talet	25
6.3 1970-tal.....	25
6.3.1 Läroboken <i>Biologi</i> 3.....	25
6.3.2 Läroboken <i>Biologiboken</i>	26
6.3.4 Sammanfattning 1970-talet	27
6.4 1980-tal.....	27
6.4.1 Läroboken <i>Biologiboken</i>	27
6.4.2 Läroboken <i>Biologi F – Fördjupningsboken del 2-3</i>	28
6.4.3 Läroboken <i>Biologi</i> 2.....	29
6.4.4 Läroboken <i>Vara tillsammans – sex och samlevnad för ungdomar</i>	30
6.4.5 Läroboken <i>Försök och Fakta – Biologi för grundskolans högstadium</i>	30
6.4.6 Läroboken <i>Bios</i>	30
6.4.7 Sammanfattning 1980-talet	31
6.5 1990-tal.....	31
6.5.1 Läroboken <i>NO – Biologiboken</i>	31
6.5.2 Läroboken <i>Sexologi för ungdom</i>	32
6.5.3 Sammanfattning 1990-talet	33
6.6 2000-tal.....	33
6.6.1 Läroboken <i>Biologi</i>	33
6.6.2 Läroboken <i>Biologi (Spektrum)</i>	34
6.6.3 Läroboken <i>Gleerups Biologi</i>	34
6.6.4 Läroboken <i>Spektrum Biologi</i>	34
6.6.5 Läroboken <i>Biologi Fokus</i>	35
6.6.6 Sammanfattning 2000-talet	35
7. Analys och diskussion.....	37
8. Sammanfattning	45
Käll- och litteraturförteckning.....	46

1. Inledning

”Varför finns det inga bögar i rymden? – Den är ändlös.” Det är ett av många skämt om homosexuella jag minns från min egen skoltid vilket i sig inte är så konstigt eftersom det skämtas en hel del om homosexuella och andra grupper i samhället. Det tråkiga med dessa skämt är att de 2-3 homosexuella skolkamraterna, som enligt statistiken fanns i vår skolklass, säkert inte skrattade lika glatt.

Som lärare, och kanske ännu mer som medmänniska, kan det ibland vara svårt att vara öppen, förstående och mottaglig för det som bryter mot det vi vanligtvis betraktar som ”normalt”. Vare sig det rör sig om sociala grupperingar efter politisk inriktning, livsstil, härkomst, klass eller sexuell inriktning är det viktigt framförallt som lärare att se till att ingen känner sig ”onormal”, utanför, förlöjligad, generaliserad, eftersatt etc. på grund av vad vi placerar dem i våra huvuden, fyllda av normer som vi medvetet och omedvetet betraktar vår omvärld med.

Som den här uppsatsen om homosexualitet i biologiböcker och läroplaner kommer att visa så har synen och beskrivningen av denna sexuella inriktning varierat påtagligt genom historiens gång och en tanke på hur de homosexuella elever och lärare som undervisats med dessa läromedel känt sig kan vara på sin plats, då det rör sig om många själar över tid. När den här undersökningen tar sin början på 1950-talet har homosexualitet varit lagligt i sex år, det betraktades dock som en sjukdom, vilket förekommer än idag i vissa kretsar. Att attityden mot homosexuella och bisexuella har blivit mer och mer accepterande från 1950-talet till idag ter sig ganska självklart. Däremot kan det vara intressant att titta på vad som skrivs, i vilka ordalag, när och hur det går mot större acceptans inom t.ex. som i detta fall, i läromedel för sexualundervisning och i läroplaner.

För mig, som blivande lärare, men också som människa, har det varit ett stimulerande arbete att göra denna studie av skolmedels sätt att hantera homosexualitet inom sexualundervisningen. Även om mycket av det som står där i dagens samhälle är att betrakta som helt tokigt är det ibland ändå svårt att inte dra på mungiporna över vad som finns att hitta i dessa historiska dokument. Det är ju inte bara acceptansen av homosexuella som blivit större utan även acceptansen av sexualiteten i sig.

Läromedel, då som nu, innehåller en stor portion av vad författarna tänker sig som samhällets normer, vilka vi som lärare och elever genom skolgången matas med hur politiskt korrekt man än försöker göra läromedlen. Hur man förhåller sig till läromedlen som lärare

varierar självklart. Men att lita blint på dem, utan att ifrågasätta kan vara ganska vanskligt eftersom de inte alltid speglar de normer och värderingar som är rådande i samhället.

2. Syfte och Frågeställningar

Huvudsyftet med den här studien är att undersöka hur homosexualitet behandlas i läroböcker för sexualundervisning (först och främst biologiböcker), läroplaner och, av läroplanerna anvisade, handledningar från 1950-talet fram till idag. Att innehållet i dagens biologiböcker var uppe för debatt ganska nyligen, visar att det finns ett behov av en sådan här studie. Då vi idag har ”Barn- och elevskyddslagen” (antagen 2006)¹, som förbjuder kränkande/diskriminerande behandling i skolan på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning och funktionshinder, är det intressant, inte minst för lärare, att se hur bilden av homosexualitet sett ut i skolan genom åren. Intressant är då att undersöka hur homosexualitet i läromedel framställts under den undersökta perioden, för att på så sätt få en bild av hur utvecklingen sett ut. Även vad läroplaner ger för direktiv om ämnet är intressant för studien.

För att få en bild av den samhälleliga synen på homosexualitet och hur väl den speglas i läromedlen kommer jag att undersöka samtida uppslagsverks beskrivning av homosexualitet.

För att uppnå mitt syfte med uppsatsen har jag fokuserat på följande fyra frågor:

- I vilka ordalag beskrivs homosexualitet i undervisningsmaterial och uppslagsverk?
- Vilka tendenser kan man se över tid?
- Speglar biologiböckernas information den samtida synen på homosexualitet?
- Vilka skillnader/likheter har biologiböcker från samma ”epok”?

¹ <http://www.skolverket.se/sb/d/1400>

3. Metod och källmaterial

Denna kvalitativa studie av läroböcker i ämnet biologi (naturkunskap) bygger på ett urval av biologiböcker (23 stycken) för skolans högstadium från 1950-talet fram till år 2007. Varför jag valt 1950-talet som startpunkt för min studie beror dels på att studiens format inte tillåter mer (sex decennium ger dock en tillräcklig tidsperiod för att urskilja betydelsefull utveckling), dels på att homosexualitet blev lagligt i Sverige år 1944 och att jag vill undvika de rena brottsrubriceringarna av homosexualitet.

För att avgränsa källmaterialets storlek valde jag att endast inbegripa de biologiböcker som finns att tillgå på Göteborgs universitetsbibliotek. Jag anser att denna avgränsning torde ge en representativ bild av det sammantagna utbudet i landet.

Då ämnet biologi omfattar så mycket mer än bara sexualundervisningen är endast de böcker som tar upp ämnet sexualkunskap i någon form innefattade i denna studie. Fokus har riktats på vad och hur man skriver om homosexualitet (om den tas upp), samt i vilket sammanhang, under vilken rubrik ämnet behandlas.

Det kvantitativa målet var att ha ett likvärdigt antal biologiböcker per undersökt decennium. Under förundersökningen stod det dock klart att antalet tillgängliga biologiböcker, som innehåller för undersökningen relevant information, varierade från 2-6 böcker per decennium. Då ett urval ur ett redan ganska smalt urval torde urholka den vetenskapliga tyngden i undersökningen föll det sig naturligt att inbegripa alla biologiböcker (som innehåller sexualkunskap) som fanns att tillgå på universitetsbiblioteket i Göteborg. Fördelningen av läroböcker över tidsperioderna är som följer: 1950-talet (5st), 1960-talet (3st), 1970-talet (2st), 1980-talet (6st), 1990-talet (2st) och perioden 2000-2007 (5st). Som synes är källmaterialet något tunnare 1970- och 1990-talet vilket bör beaktas.

För att än mer öka det historiska, pedagogiska och vetenskapliga värdet på denna läromedelsstudie, har även, de för undersökningsperioden intressanta, läroplanernas innehåll om sexualundervisning eller dess normer och värderingar inkluderats. Då vissa läroplaner hänvisar till (Kungliga) Skolöverstyrelsens handledningar i ämnet sexualkunskap, har även dessa inbegripits och undersöks med samma fokusering som läroböckerna.

4. Forskningsläge

Någon tidigare forskning som rör just synen på homosexualitet i biologiböcker och läroplaner har ej gått att finna. Dock finns annan forskning, om homosexualitet, och även om läromedel i sig.

En sådan är Härenstam, Kjell (1993). *Skolboksislam. Analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap*. Göteborg 1993. Som titeln antyder har Härenstam här undersökt hur islam presenterats i svenska skolböcker vilket är intressant för den här undersökningen, dels för att det är just en undersökning av skolböcker och dels för att Islam liksom homosexualitet omgärdas/omgärdats av fördomar och vanföreställningar. Han finner att islam oftast omskrivs med negativa omdömen. Han ser även att kristendomen får mer utrymme än andra religioner (vilket kanske inte är så konstigt) och att beskrivningen av islam varierar över tid. Det finns dock böcker som avviker från t.ex. att ge bilden av muslimer som kvinnoförtryckare. Att läroböckernas innehåll förändras beror enligt honom på att världspolitik och läroplaner förändras.²

En annan är Läromedelsförfattarnas förenings, *Lärobok om läroböcker*, Uppsala 1991 vilken är skriven för att hjälpa läraren att kritisk kunna utvärdera och välja bland utbudet av läromedel, då läroboken spelar en stor roll i undervisningen. Under rubriken *skolbokens roll i undervisningen* står följande om skolbokens betydelse:

Skolbokens centrala roll är att leverera ett stoff, rikt på intressanta detaljer i en för eleven begriplig framställning där sammanhangen och helhetsbilderna blir tydliga. Hur läraren undervisar, hur läraren använder stoffet, hur mycket av stoffet som kommer till användning, det kan skolboks-författare och förlag inte bestämma.³

Längre fram i boken, angående vad läraren bör tänka på i valet av lärobok, ställs en viktig fråga – ”Förefaller urvalet av stoff, fakta och värderingar tendensiöst?” I den följande texten står att läsa:

Undervisningen i skolan ska utmärkas av allsidighet och saklighet och inte ensidigt företräda någon politisk, religiös eller på annat sätt ideologisk

² Kjell, Härenstam: *Skolboksislam. Analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap*. 1993.

³ Läromedelsförfattarnas förening, *Lärobok om läroböcker* 1991 s.11.

övertygelse. Den grundsatsen är lika självklar i ett demokratiskt samhälle som den är ogenomförbar.⁴

Skolan ska inte ge elever attityder och ideal som avviker från dem som är ”önskvärda eller gängse i samhället”. Lärares egna uppfattningar i politiska, religiösa och moraliska frågor vilka förmedlas mer eller mindre omedvetet till elever och undervisningsmaterial vare sig det är mer eller mindre ”rekommendabelt” är ofrånkomligt i skolan. Att elever inte skulle utsättas för det ses som ett skrämmande alternativ då läraren i sin undervisning vore tvungen ”att dölja eller förneka sin övertygelse och ikläda sig roller av någon slags auktoriserade förmedlare av officiella budskap.”⁵

Om läromedel, nämns statens granskning och krav på inflytande över läroböcker genom olika nämnder som; Statens läroboksnämnd (1948-1974), Statens institut för läromedelsinformation, SIL (1974-1987), Statens institut för läromedel (1987-). Med andra ord så är alla läroböcker i följande studie granskade av Svenska staten.

Bo Göran Carlssons *Religion, kultur och manlig homosexualitet* sammanfattar homosexualiteten i Sverige som hårt ansatt av ”traditionellt negativa attityder”, okunskap, cirkulerande vanföreställningar och felaktig information. Även om den kristna kulturen släppt greppet om samhället de senaste 30-50 åren och att lagstiftningar lett till mer likaberättigande för homosexuella, har inte inställningen i folkdjuret följt med i denna utveckling. Fundamentalistiska kristna använder fortfarande de homosexuella ”som en speciell hatgrupp och går intensivt in för att försvåra deras kamp för mänsklig värdighet”.⁶

Intressant är också att Carlsson tar upp homosexualitet och kristendom, vilken bland annat lett till att homosexualitet kom att betraktas som mer okulturligt än någon annan mänsklig yttring och en utnyttjad måltavla även i andra sammanhang. Detta är inte minst intressant då kristen etik och moral även genomsyrat den svenska skolan.

Även Jens Rydström tar med sin avhandling *Sinners and Citizens* upp kyrkan och homosexualiteten vilket inte är konstigt då lagen som förbjöd homosexualitet byggde på ”moselagen” och kom att betraktas som sodomi och otukt mot naturen.⁷

För att få en än mer övergripande blick över homosexualitet/homosexuella, hur de levde, träffades, svårigheter, föreningsliv etc. har jag använt mig av *Sympatiens hemlighetsfulla makt*

⁴ Läromedelsförfattarnas förening 1991 s.46.

⁵ Läromedelsförfattarnas förening 1991 s.46.

⁶ Bo Göran, Carlsson, *Religion, kultur och manlig homosexualitet*, 1996 s.191,192.

⁷ Jens, Rydström *Sinners and citizens* 2001.

skriven av Fredrik Silverstolpe m.fl.⁸, *Seklernas sex*⁹ av Lars Rydbeck m.fl. och *Homo i Folkhemmet*.¹⁰ av George Svéd. Användandet av dessa böcker har tillsammans med andra legat som bas för den bakgrund om homosexualitet som nästa kapitel handlar om. Att jag även nämner dem under kapitlet forskningsläge är av den enkla anledningen att utan den historiska orienteringen om homosexuellas situation över tid (först och främst den undersökta perioden) ter det sig omöjligt att skriva denna uppsats.

⁸ Silverstolpe, Fredrik m.fl. 1999.

⁹ Lars Rydbeck *Seklernas sex* 1997.

¹⁰ Svéd, George, *Homo i Folkhemmet* 2000.

5. Bakgrund

Begreppet "homosexualitet" och "homosexuell" myntades först under 1800-talets senare hälft och används 1892 i *Oxford English Dictionary* som en beskrivning för den "sexuella avvikelser", som det var frågan om och i många ögon är frågan om än idag.¹¹ Även om inte själva begreppet homosexuell var uppfunnet förut så har kärlek och sexuellt umgänge mellan personer av det egna könet existerat, i en eller annan form, genom historien.

Craig. A. Williams skriver i sin bok *Roman Homosexuality* (1999) att homosexualitet har existerat över historien men att det varierat enormt hur olika samhällen sett på den. Även vilken innebörd som lagts i det homosexuella umgänget och hur de som ägnat sig åt homosexuella handlingar betraktat sig själva har varierat lika enormt, enligt Williams. Vidare måste man från början särskilja på homosexuellt beteende, vilket är universellt och på homosexuell identitet, vilken är historisk specifik.¹²

I vissa kulturer/epoker har en viss homosexualitet varit godtagbar och rent av högre värderad än heterosexuell sex och kärlek. Andra kulturer/epoker har tvärtom varit fördömande i sin syn på homosexualitet och behandlat det som ett brott/synd mot naturen och kyrkan.

För att få ett större perspektiv över homosexualitetens historia i modern tid kan det vara både intressant och till stor hjälp att även ge en, i tidsperspektiv, mer omfattande redovisning om homosexualitet under historiens gång vilket kan underlätta för dig som läsare att få grepp om historiska händelser/attityder som lett fram till vad vi har idag. Dock skall yppas att det historiska materialet och det som skrivits i mestadels handlar om den manliga homosexualiteten. Orsakerna till detta är flera, varav några kommer att behandlas i detta kapitel.

Homosexualitet i historien

Som med all historisk forskning så är det svårt att inte analysera historien utifrån vår tids värderingar och synsätt. Man måste också ha klart för sig att man i antikens **Grekland** inte såg på sex och homosexualitet som vi gör idag. Eller som Lars Rydbeck påpekar:

¹¹ Lars, Rydbeck, *Seklernas sex* 1997 s.74.

¹² Craig. A. Williams, *Roman Homosexuality* 1999 s. 7.

Fastän personer under antiken sökte kontakt med andra personer av samma kön som de själva, så är det bara under de senaste 100 åren som sådana personer har varit "homosexuella".¹³

Den antika "homosexualiteten" kan sägas vara hierarkiskt ordnad där det krävdes att den fria mannens älskare var antingen kvinna, flicka, pojke, utlänning (metoiker) eller slavar av båda könen. Med andra ord krävdes en socialt och politiskt underlägsen "mottagande" part. Denna över och underordning i det homosexuella umgänget, att penetrera eller penetreras spelar en viktig roll under antikens Grekland och sedermera också det antika Rom.

Att den äldre älskaren, "eråsten", intog den penetrerande rollen till skillnad mot den yngre pojken, "eroménen" som kort och koncist penetrerades, och så att säga tog den kvinnliga rollen, var något som verkade ha betydande roll under antiken. Den finaste kärleken som både Platon och Sokrates "hyllar" är just den mellan en äldre man och en pojke i åldern mellan barn och vuxen, vad vi idag kallar **pedofili**. Man kan säga att denna hierarkiskt ordnade sexualiteten/homosexualiteten speglar det atenska samhällets struktur. Sexualitet mellan två fria män från den överordnade gruppen var helt otänkbart då det skulle innebära att man genom att bli kär förlorade sin överlägsenhet och på så sätt blev slav under sin eromen eller under sin lust.¹⁴

Med andra ord var den antika homosexualiteten i Grekland konstruerad på ett sådant sätt att om man tog den penetrerande rollen "eråsten" så var det helt okej så länge man inte kopulerade med någon i den egna klassen. Som eråst var det också viktigt att inte bli kär i sin underlägsne älskare då detta innebar att han då blev slav under sin eromen och sin lust.

I boken *Religion, kultur och manlig homosexualitet* skriver religionsvetaren Bo Göran Carlsson följande i sin sammanfattning av kapitlet *Grekerna och homosexualitet*:

Vissa former av denna vanliga homosexualitet kom att sanktioneras av samhället. Bland doriska¹⁵ stammar liksom bland athenarna gällde detta främst den rituella pederastin, som uppfattades kommunicera status mellan deltagarna och som ansågs överföra mannakraft från männen till ynglingarna/gossarna.[...] Mot andra former av homosexualitet, främst mellan vuxna män, där alltså en av deltagarna

¹³ Rydbeck 1997 s. 90-92.

¹⁴ Rydbeck 1997 s. 90.

¹⁵ Grekisk folkstam som bebodde landskapen Argolis, Lakonien och Messenien på Peloponnesos, Megaris (n. om Isthmos), Kreta, Rhodos, Kos m.fl. öar samt ett område på s.v. Mindre Asiens kust. (Källa: http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=155690&i_word=dorer).

kunde misstänkas brista i sin mansroll, utövade samhället starka sanktioner såväl moraliska som genom att medborgerligt diskvalificera deltagarna. Exklusiv homosexualitet tolererades knappast.¹⁶

Att titta på den antika ”homosexualiteten” med vår tids normer och värderingar innebär vissa svårigheter. Det största och kanske mest svårsmälta är den så kallade ”gossekärleken”, vilken vi idag skulle förkasta moraliskt samt bestraffa under benämningen pedofili.

Det faktum att ren homosexualitet, d v s att enbart ha homosexuella relationer genom livet inte var fullt accepterat av den tidens grekiska samhällen, samt att vara den mottagande parten i förhållanden kunde påverka dåtidens samhällsstatus är också något som skiljer sig från dagens samhälle. Men å andra sidan är det ju inte frågan om homosexualitet i dagens bemärkelse, vilket är viktigt att komma ihåg.

Liksom det antika Grekland så var homosexualitet och bisexualitet vanligt även i det antika **Romarriket**. Men till skillnad från grekernas mer ”andliga” förhållningssätt till homosexualitetens Eros, så var det under romartiden mer privat och inriktat på förlustelse, främst bland överklassen. Bo Göran Carlsson beskriver således den romerska homosexualiteten som en ganska vanlig ”dekadensyttring med anknytning till orgier.” Han skriver:

Ynglingarna, som grekerna gjorde till elever och för att utveckla till ansvarsställande medborgare, förvandlades hos romarna närmast till prostituerade.¹⁷

I likhet med det antika Grekland, så var det även i romarriket viktigt vem som penetrerade och vem som lät sig penetreras. Julius Caesar fick på grund av ryktet om att han som 20-åring haft ett förhållande med en äldre man, Nikomedes, lida för detta prestigemässigt resten av livet. I och med att han i vuxen ålder stått i ett kvinnligt förhållande hade Caesar visat sig underlägsen en annan man och kom att kallas ”alla kvinnors man och alla mäns kvinna”.¹⁸

Den **kristna** kulturen liksom vissa andra religiösa kulturer har genom historien haft en varierande syn på vad vi idag kallar homosexualitet/bisexualitet. Det som dock är klart är att kristendomen inte haft någon direkt avslappnad attityd till homosexualitet någon gång

¹⁶ Bo Göran, Carlsson, *Religion, kultur och manlig homosexualitet*, 1996 s. 124.

¹⁷ Carlsson 1996 s. 131.

¹⁸ Carlsson 1996 s. 133.

historiskt sett, vilket ger en stark markering till den mer och mer toleranta attityd från slutet av 1900-talet och framåt.

Det faktum att kristna kyrkan i ett tidigt stadium hyllande celibatet var en stark bidragande orsak till varför homosexualitet tidigt kom att betraktas som en synd.¹⁹ Detta med tanke på att även sexualitet mellan makar i syfte avla barn i sig var en synd, vilket kan stå som förklaring till varför homosexualitet, onani och annan sexuell njutning sågs en värre.

Redan på 300-talet förklarades att nattvarden skulle förvägras den som stillat sin lust på gossar. Enligt den romerske kejsaren Theodosius (346-395) skulle homosexualitet straffas med svärd och enligt kejsaren Valentinianus (321-375) brännas på bål.²⁰ Under den östromerske kejsaren Justinianus blev jakten på denna "onaturliga lust" mer påtaglig och två biskopar blev avrättade genom "avskärande av könslemmen samt "införande av skärande blad eller rör i deras känsligaste kanaler".²¹ Basileios den store (ca 330-379) utfärdade mycket grundliga regler för att munkarna inte skulle falla för unga män – inte sitta bredvid dem, inte ligga i närheten av dem, inte se dem i ansiktet, undvika deras sällskap o.s.v.

Koranen och **Islam** förbjuder homosexualitet i likhet med den kristna kulturen, men det betyder inte att den är frånvarande i den muslimska världen, tvärtom. Den "homosexualitet" som praktiseras i arabvärlden är lik den som grekerna, men framför allt romarna praktiserande, i det avseende att så länge man är den penetrerande parten så behåller man sin maskulinitet. I vissa kulturer som till exempel bland träskaraberna är det helt naturligt med yngre pojkar som verkar som professionella prostituerade dansare med transexuella attribut.²²

En förklaring till arabers intima umgänge med samkönade förklaras med den polygamiska giftastraditionen, att kvinnorna helt enkelt inte räcker till för alla män och att enda sättet att få sexuell erfarenhet är med andra män. En annan nämnd orsak är att man genom att gå till en manlig prostituerad inte inkräktar på en annan mans rättigheter, då en kvinnlig prostituerad är omyndig. En annan sägs vara arabers förkärlek för analsex skulle suddat ut gränsen för vad som anses som heterosexuellt och homosexuellt.²³

I likhet med det antika Grekland och Rom så är det i arabvärlden heller inte godtagbart att leva som homosexuell utan heterosexuellt förhållande. Däremot kan bisexualitet och tillfälliga homosexuella kontakter sägas förekomma i högre grad än i den kristna västvärlden eller åtminstone mer socialt accepterat. Det skulle dock inte vara godtagbart eller politiskt hållbart

¹⁹ Carlsson 1996 s. 140.

²⁰ Carlsson 1996 s. 140.

²¹ Carlsson 1996 s. 140.

²² Carlsson 1996 s. 64.

²³ Carlsson. Kap "Islam och homosexualitet".

om en högt uppsatt muslim haft den kvinnliga/penetrerade rollen i en homosexuell relation/möte.

Hur homosexuella i den **kristna** världen haft det kan sammanfattas med detta citat;

Det är inte svårt att peka ut orsaken till att homosexuella förföljts i vår civilisation: kristendomen.[...]Det lidande som (moselagen) åsamkat mänskligheten torde vara oöverträffat. Jag tänker då inte enbart på den fysiska grymhet, som den kristna kyrkan under medeltiden och långt fram i nyare tid praktiserat mot homofilerna i form av tortyr, stympningar, och vidriga avrättningsmetoder (levande begravning i jord). Ännu värre är säkert det andliga lidandet, de helvetiska själskraven, blodskuldsångesten, skräcken för evig fördömelse, självmorden.²⁴

Som nämnt i början av kapitlet så fanns inte orden/begreppen homosexualitet och homosexuell förrän i slutet av 1800-talet, utan det kallades för många andra saker. När man under 1400- och 1500-talet i Spanien och Italien inledde ”rättsliga kampanjer” mot homosexuella, så var det sodomiter man jagade. De som gick under benämningen sodomiter var heller inte enbart homosexuella. Även andra sexuella handlingar som inte kyrkan godtog mellan man och kvinna och sexuellt umgänge med djur innefattades nämligen i begreppet sodomi.²⁵

I **Sverige** straffbelades homosexuella handlingar av världslig rätt för första gången i 1608 års appendix till landslagen. Bestämmelserna grundas på Tredje Moseboken, kapitel 20, vers 13: ”Du skall icke ligga när drängar såsom när en kvinna Ty det är en styggelse: Och de skola båda döden dö, deras blod vare över dem”.²⁶ Intressant är att de gamla landslagarna, Magnus Erikssons allmänna landslag och statslag på 1300-talet och Kristoffers landslag på 1400-talet inte tar upp ”otukt” mellan personer av samma kön utan att det ansågs som kyrkans ansvar att bestraffa ”sodomi”.²⁷

Det var först efter **reformationen**, då protestantismen blev statsreligion, som de kyrkliga och världsliga myndigheterna på allvar började uppmärksamma sodomitisk synd mellan män. I och med det mosaiska tillägget (se ovan) blev otukt mellan personer av samma kön belagt

²⁴Lars, Ullerstam, *De erotiska minoriteterna* 1964 s. 79.

²⁵Oralsex och analsex är två exempel på sexuella aktiviteter mellan kvinna och man som den kristna kyrkan inte såg med blida ögon på eftersom man i likhet med onani spiller sin säd.

²⁶Rydbeck 1997 s. 94.

²⁷Fredrik, Silverstolpe, *Sympatiens hemlighetsfulla makt* 1999 s. 16,17.

med dödsstraff.²⁸ Till skillnad från till exempel England så var det i Sverige inte vanligt med hårdare straff, såsom dödsstraff, för sodomi och i de fall som dödsstraff utfärdades så ändrades det oftast till fängelse och i vissa fall förvisning. Totalt finns bara omkring ett 20-tal rättsfall från 1600-och 1700-talet saknas i den nya lagen 1734 helt. Vad som däremot var mer uppmärksammat i Sverige var tidelagsbrotten, som i jämförelse med övriga Europa var mer frekventa.²⁹

Från och med 1734 års lag förbyttes rättsliga strategin för sodomi från avskräckning till **tystnadspolitik** vilket innebar att istället för att hänga ut och döma sodomiter offentligt så gjorde man det i skymundan. Detta förklaras med att dessa brott begås av ren okunskap och om då gemene man inte känner till något sådant beteende så lockas han heller inte till att begå sodomitiska handlingar. Samt att erfarenheten från utlandet visade att uppståndelsen från dessa offentliga rättsprocesser och avrättningar snarare bidrog till att öka antalet rättsprocesser.³⁰

Varför det i Sverige saknades specifika lagar mot sexuella handlingar mellan personer av samma kön fram till 1864 års strafflag samt den svenska ”tystnadspolitiken” (se ovan) finns det flera teorier om. Några av dessa redogör Jens Rydström för i sin avhandling ”Sinners and Citizens”.

Den första är, enligt P.O Träskman, att konsekvenserna inte var lika skrämmande som vid tidelag, vilket enligt folktron kunde leda till monsterliknande avkomma.

Den andra teorin är, enligt Jonas Liliequist, att tystnaden hade att göra med att den kanoniska rätten sent blev påtaglig i Sverige, samt det som nämns ovan, att man inte ville röra om i huvudet på folk och ge dem idéer om vad de kunde göra. Han understryker dock också kan ha att göra med att homosexuella handlingar inte var särskilt vanliga.

Den tredje är, enligt Eva Östberg, att (i likhet med P.O,Träskmans teori) brott som man trodde ledde till avkomma, som heterosexuell otukt, tidelag var mycket mer kontrollerade på landsbygden. Dessutom belyser hon svårigheten med bevisningen samt det faktum att falska anklagelser var ett mycket allvarligt brott i sig.³¹

I och med 1864 års strafflag bröts den tystnadspolitiken (eller vad man nu vill kalla den) mot en något mer specifik bedömning av homosexuella brott. Men tidelag och heterosexuell otukt/sodomi regleras under samma straffparagraf där det homosexuella brottet är ”otukt emot naturen”. I 18 kapitlet 10 § strafflagen från 1864 står följande:

²⁸ Silverstolpe 1999 s.16,17.

²⁹ Rydbeck 1997 s. 94,95.

³⁰ Rydbeck 1997 s. 95.

³¹ Jens, Rydström, *Sinners and Citizens*, 2001 s. 41.

Övar någon med annan person otukt, som emot naturen är, eller övar någon otukt med djur; varde dömd till straffarbete i högst två år.³²

Att tidelag och sex med samkönade som sodomitiska handlingar bedömts tillsammans under lång tid är inget konstigt då de nämns i samma kontext i bibeln. En annan intressant sak är att ”otukt emot naturen” i sig är könsneutralt. I slutet av 1800-talet var ”otukt mot naturen” ett begrepp för all sexuell penetration förutom vaginalt samlag mellan man och kvinna. Men under 1800-talets sista år kom betydelsen att ändras så till vida att det nu gällde sexuella aktiviteter med samkönade med eller utan penetration. Detta var jämfört med europeiska mått ovanligt eftersom lagen kunde appliceras på både på män och kvinnor.³³

Homosexualitet kom att vara en kriminell handling nästan halva **1900-talet** och avkriminaliserades först 1944. Då hade dessförinnan en **homosexuell subkultur** kunnat utvecklas över ganska lång tid i takt med att städerna växte. Storleken på städerna spelade stor roll i hur stort homosexuellt nätverk som kunde existera samt hur seglivat det var. Studier visar med några få undantag att en homosexuell subkultur inte förekom i städer med mindre än 10000 invånare.³⁴

En förutsättning för att en **avkriminalisering** skulle accepteras var att man satte en högre åldersgräns för homosexuellt umgänge, 18 år, samt 20 år för homosexuella i beroendeställning (exempelvis lärare-elev), vilket byggde på den tyske sexualforskaren Albert Molls teori om riskerna för förförelse under den osäkra ungdomstiden. (Denna så kallade ”förförelseteorin” skulle komma att leva kvar till 1978, då regeringen beslutade om lika åldersgräns för både heterosexuella och homosexuella.) En annan förutsättning för avkriminaliseringen var möjligheten till kastrering av personer som hamnat på sinnessjukhus efter att ha haft sex med pojkar under 18 år.³⁵

Det homosexuella USA på 1950-talet kom att påverkas dramatiskt av den så kallade **Kinseyrapporten**, vilket gjorde att senaten med **Joseph McCarthy** i spetsen startade ett korståg mot homosexuella och andra ”sexuellt perverterade”, samt samhällsfarliga kommunister.³⁶ ”Man hävdade att homosexualiteten blivit en epidemi som infekterat

³² Rydström 2001 s. 39.

³³ Rydström 2001 s. 40.

³⁴ Rydström 2001 s. 349,350.

³⁵ Göran, Söderström, *Sympatiens hemlighetsfulla makt* 1999s. 399.

³⁶ Kinseyrapporten: I sin rapport ”Sexual behavior in the human male” (1948) kommer den amerikanske sexualforskaren Alfred. C. Kinsey med den nya insikten att homosexuella kunde finnas överallt och inte alls behövde ha något kvinnligt/feminint drag. Vilket gjorde att den så kallade ”queen-rollen” måste förkastas. Källa;

nationen, aktivt stödd av kommunister för att försvaga styrkan hos nästa generation.”³⁷ Razzior och massarresteringar där, liksom i England, namn, adress och ofta arbetsgivare på den arresterade angavs i tidningar gjorde att det ofta fick förödande konsekvenser för dem i framtiden.

Denna **Världsomfattande moralkampanj** spred sig också till Europa och Norden där sedlighetspolisen i Köpenhamn började arrestera prostituerade män och deras kunder på ett systematiskt sätt och i Sverige där homosexualitetens skadliga verkningar luftades i pressen. Den så kallade Kejneaffären kom att symbolisera Sveriges reaktion på Kinseyrapporten och USA:s jakt på homosexuella.

Affären Kejne var en rättsaffär på 1950-talet där pastorn, Karl-Erik Kejne som försökt ingripa mot pojkprostitutionen ådrog sig fiendskap från en predikant. Förföljelser, kriminell homosexualitet och rykten om homosexualitet om alla inblandade parter var något som genomsyrade affären. Pastor Kejne beskyllde bland annat det dåvarande statsrådet Nils Quensel för att störa polisutredningen för att inte hans homosexuella förhållanden skulle komma i dager. Viss kritik riktades senare mot polisens och Quensels agerande, men dock inte något som var ägnat att rubba medborgarnas förtroende..³⁸

RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) bildas år 1950 och redan 1951 kom Allan Hellman ut som den första öppet homosexuella i Sverige. 1953 kräver RFSL homosexuella äktenskap. 1971 äger den första Gay-demonstrationen rum i Sverige (Örebro). År 1973 anser riksdagen att homosexuell samlevnad är fullt acceptabel och 1978 blir det lika åldersgräns för både hetero- och homosexuella (15 år). Året därpå (1979) stryks homosexualitet ur sjukdomsregistret.

1980-talet kom att präglas av **AIDS** som började sprida sig bland homosexuella män och bland sprutnarkomaner.³⁹ Första svenska dödsfallet inträffade 1982 och förslag på hur man skulle bekämpa denna farsot kom som svampar ur jorden. 1984 uppmanade Ärkebiskopen homosexuella att leva i celibat. Ett annat förslag var läkare Jonas Blombergs som gick ut på att hiv-positiva skulle tatueras i armhålan. Öronläkaren Lita Tibbling i Linköping ville att hivsmittade skulle isoleras i särskilda ”aidssamhällen”.⁴⁰

Göran Söderström, ”Sympatiens hemlighetsfulla makt” s.413 samt
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=225274&i_word=kinsey.

³⁷ Söderström 1999 s. 413,414.

³⁸ http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=223622&i_word=kejne.

³⁹ I början av 1980-talet var stämningen i massmedia hätsk och med stor osäkerhet kring sjukdom. Aids kom att kallas bögepesten och bögcancer och jämfördes med digerdöden. Källa: Homo i Folkhemmet s. 229, 230.

⁴⁰ Svéd, George, *Homo i Folkhemmet* 2000 s. 226-249.

1987 blev det förbjudet att diskriminera homosexuella, men samma år förbjöds Gay-saunorna (i Aidsskräckens spår) vilka varit en traditionell mötesplats för homosexuella kontakter. 1988 kom sambolagen vilken kom att omfatta även homosexuella par (vilket inte var huvudsyftet med lagen). Sju år senare (1995) fick homosexuella i likhet med borgerlig vigsel ingå partnerskap vilket innebar ungefär samma rättigheter som för andra gifta. 1999 fick homosexuella sin egen ombudsman, HomO, att se till att deras likaberättigande inte kommer till korta.⁴¹

Kvinnlig homosexualitet är inte lika omskriven som den manliga, av flera orsaker. Den första, och kanske största orsaken är att kvinnliga homosexuella sällan varit föremål för förföljelser eller ingripande genom historien. Dels genom att det homosexuella brottet i sig byggde/fokuserade mest på penetration, men också att kvinnor förr inte ansågs ha någon sexualitet överhuvudtaget.

Självklart har det alltid funnits lesbiska kvinnor, men då bögar raggat i särskilda parker och urinoarer har kvinnorna varit förvisade till hemmiljön. Med andra ord var det svårare för kvinnor att hitta en partner, men i och med att kvinnor kom ut i arbetslivet, samt att speciella kvinnoklubbar senare kom att startas, t.ex. kvinnoklubben Diana (1956), Lesbisk front (1975) öppnades helt nya möjligheter för dem.

⁴¹ Svéd 2000 s. 278.

6. Resultat

Varje undersökt decennium börjar med vad den dåtida läroplanen, och i vissa fall handledningar i ämnet, skriver om homosexualitet eller sexualundervisningen i stort. För att få en inblick i den allmänna opinionens sätt att se på homosexualitet och för att få en referens utanför skolvärden, har även ett eller flera samtida uppslagsverk inkluderats under varje decennium.

De undersökta biologiböcker/(naturkunskapsböcker), läroplaner och handledningar från 1950-talet till idag redovisas i ordning efter tryckår med den naturliga startpunkten, 1950-talet.

6.1 1950-tal

I *Svensk uppslagsbok*, som här får representera den allmänna opinionens syn på homosexualitet, kan man läsa följande om hur homosexualitet kan yttra sig, i allt från oskyldigt svärmeri till ”att med starkaste köttsliga begär och ett hänsynslöst tillfredställande av driften genom samlagsliknande handlingar.”⁴² Vidare beskrivs homosexuella ha små drag av smak och intressen som liknar det motsatta könet. Homosexuella män har ofta rundade former, dålig skäggväxt och falsettliknande röst medan homosexuella kvinnor har ”kantig kroppsbyggnad”, antydan till skäggväxt etc.

Läsaren får också veta att det från psykoanalytiskt håll uppges ha kunnat bota homosexuella genom psykisk behandling.

Läroplaner och handledningar

Inom sexualundervisningen på 1950-talet fanns det både undervisningsplan och särskilda handledningar i sexualundervisning utgivna av Kungliga skolöverstyrelsen för läraren, utöver själva läroboken (i detta fall biologi-/naturkunskapsboken). I 1955 års undervisningsplan för sexualundervisning står bland annat att ”särskilda av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar” gäller inom ämnena hembygdskunskap och naturkunskap. Vidare kan även sexualundervisningen integreras i ämnet kristendomskunskap. Om sexualundervisningen står följande meddelande till läraren:

⁴² Torsten, V. Sondén och Gustav Bolinder. ”Svensk uppslagsbok”, 1947-1955 års upplaga s.734.

Av allra största betydelse är, att undervisningen om könslivet sker med omdöme, finkänslighet och allvar, så att den främjar lärjungarnas sedliga fostran. [...]
Undervisningen om könslivet bör ingå som ett naturligt led i skolans undervisning. Dock kan gossar och flickor i samma läraravdelning skiljas åt vid denna undervisning.⁴³

För en mer ingående handledning inom sexualundervisningen hänvisas läraren till skolöverstyrelsens handledning i ämnet. En av handledningarna som användes på 1950-talet var *Handledning i sexualundervisningen för lärare i högre skolor* som gavs ut 1949 av den Kungliga skolöverstyrelsen.⁴⁴ I handledningarna i ämnet sexualundervisning fann läraren handledning i undervisandets bedrivning, lektionsexempel och hur lektionsundervisningen kunde läggas upp. Första stycket under rubriken *Behovet av sexualkunskap i skolorna* lyder som följer:

Utvecklingstendensen inom vissa områden av samhällslivet framhäver på ett tydligt sätt önskvärdheten och betydelsen av en i skolan meddelad sexualupplysning som en integrerad del i medborgarfostran. Sexualundervisningen förmedlar också ett kunskapsstoff, som är av stor uppfostrande betydelse.⁴⁵

Under rubriken *Allmänna anvisningar för undervisningen* får läsaren i detta fall läraren, och indirekt eleven, veta följande om homosexualitet:

Vid behandling av homosexualitet och sjukliga sexuella böjelser måste särskild hänsyn tas till det unga auditoriet, så att framställningen inte blir någon sorts skräckskildring, som går barnen på nerverna. Under inga förhållanden får man gå in i detalj på dessa frågor utan endast i största korthet ge den upplysning, som behövs.⁴⁶

⁴³ *Undervisningsplan för rikets folkskolor* Utgiven av Kungl. Skolöverstyrelsen. Stockholm 1955 s. 120.

⁴⁴ *Handledning i Sexualundervisning för lärare i högre skolor*. Stockholm 1949. På Kungl. Maj:ts uppdrag utgiven av Kungl. Skolöverstyrelsen.

⁴⁵ *Handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor* s. 7.

⁴⁶ *Handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor* s.20.

Denna handledning bjuder också på anvisningar om hur man behandlar elever med ovanor och oarter på det sexuella planet såsom "epidemier" av onani inom vissa grupper av "lärjungar", elever som använder "ord som hänsyfta på sexualorganen och deras funktion" eller skriver oanständigheter på lappar eller väggar etc.

I bilaga 3 vilken rör mellan och högstadiet, finns 28 kapitel med anvisningar i olika ämnen inom sexualundervisning vilka är "i första hand lämpliga" att ha med i undervisningen. Kapitel 23, Sexuella abnormiteter, är ett av dem. I detta kapitel står följande om homosexualitet (i samma kapitel som fetischism, exhibitionism, sadism, pedofiler, blodskam (incest) och tidelag):

Sexuellt abnorma människor är beklagansvärda och vi måste behandla dem på ett humant och förstående sätt [...] Det finns både homosexuella män och kvinnor. Särskilt för ynglingar gäller det att känna till detta förhållande. Det finns män, som under löfte om sprit eller pengar o. s. v. vill locka pojkar till sig för tillfredställande av sin abnormt inriktade drift. Man måste va på sin vakt mot dylika närmanden, som lätt kan leda till mycket obehagliga erfarenheter, som man bittert får ångra.⁴⁷

Även 1957 års upplaga av handledning i sexualundervisningen, här översatt till engelska, *Handbook on sex instruction in Swedish schools*, innehåller samma instruktioner och anvisningar och råd. T.ex. hur man handskas med elever med "fula vanor", såsom onani, exhibitionism, sexuellt anspelade ord etc. 1957 års upplaga listar även den ett antal kapitel, vilka bör behandlas i undervisningen där homosexualitet under rubriken "Sexual abnormalities" är ett. Negativa och avskräckande ordalag om homosexualitet genomsyrar även denna handledning från Kungliga skolöverstyrelsen, de skriver bland annat följande om homosexuella;

They often have to struggle with great difficulties. None the less, they are frequently a danger for those around them and attention must be paid to this.[...] There is a great danger in allowing oneself to be used by homosexuals in return for payment or in some other way. This is a path which can have devastating result in later life.⁴⁸

⁴⁷ *Handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor* s.65-66.

⁴⁸ *Handbook on sex instruction in Swedish schools* 1957 s. 80.

Andra ”sexuella abnormiteter” som nämns i detta kapitel är pedofili, sadism, exhibitionism, tidelag etc.

6.1.1 Läroboken *Människokroppen och dess vård*, 4:e upplagan

, E. Gedda, O. Hammarsten, T. Pehrson och I. Sefve. 1951

Erik Gedda m.fl. skriver i sin bok *Människokroppen och dess vård* om den mänskliga sexualiteten som något som bör ske inom äktenskapet. Lösa sexuella förbindelser och onani är något som ungdomarna bör passa sig för, då inget preventivmedel är nog så säkert och som de skriver om onani; ”De starkaste formerna av onani, som utövas ända till flera gånger pr dygn, torde kunna leda till nervös överansträngning.”⁴⁹ Denna i våra ögon ålderdomliga syn på sexualiteten går också igen i beskrivningen av homosexualitet vilket följande citat kan visa;

Hos somliga individer har könsdriften en sjuklig utformning. De kan känna erotisk dragning till individer av samma kön, homosexualitet, eller till barn. Andra får sexuell utlösning genom att blotta sina könsdelar för andra människor, exhibitionism, åter andra genom att se det motsatta könets mer intima klädesplagg, andra genom att anlägga eldsvåda. Dessa många gånger mycket olyckliga människor, måste betraktas och behandlas som sjuka. Men det är givet att andra människor, särskilt barn, måste på allt sätt skyddas för skadeverkningar av dessa människors abnorma drift.⁵⁰

Beskrivningen av homosexualitet är helt i tidens anda, en sjukdom. Att likställas med pyromaner, blottare och framför allt pedofiler var något den homosexuelle eleven här kunde konfronteras med. Denna ”abnorma drift” var något samhället och framförallt barn var tvunget att skyddas emot var budskapet i denna lärobok ett år efter att RFSL bildats och samma år som Allan Hellman framträder som den förste öppet homosexuella i Sverige.

6.1.2 Läroboken *Människokroppen och dess vård*, 5:e upplagan

E. Gedda, O. Hammarsten, T. Pehrson och I. Sefve. 1954

⁴⁹ Erik, Gedda, m.fl. *Människokroppen och dess vård* 1951 s.138.

⁵⁰ Gedda m.fl. 1951 s.139.

Denna upplaga är likadan som 4:e upplagan från 1951 som är behandlad under föregående rubrik 6.1.1.

6.1.3 Läroboken *Naturen och vi*, Karl Falk och L. Gottfrid Sjöholm. 1956

Falk och Sjöholm tar inte upp homosexualitet alls i det avsnitt i boken som handlar om sexualitet. Varför denna lakun i den sexuella biten av läroboken inträffar är intressant att fundera kring. Det faktum att läroboken *Naturen och vi* inte i likhet med *Människokroppen och dess vård* tar upp andra sexuella utformningar är ju intressant även om läsaren inte får någon inblick i författarens syn på homosexualitet, så kan det i teorin lik väl vara något som liknar den tystnadspolitik som rådde i rättsväsendet under senare delen av 1700-talet, d v s att ingen skall lockas till det genom att ha kännedom av det.⁵¹

Något som Falk och Sjöholm i likhet med de andra läroböckerna från 1950-talet nämner är riskerna med sex i ungdomsåren, med andra ord; inget sex före äktenskapet. De tar dessutom upp företeelsen onani i följande citat:

Fingra inte på könsorganen för att framkalla retningar. Även om man inte blir sjuk av att göra så, är det osnyggt och kan lätt bli en ful ovana.⁵²

Kroppsarbete, gymnastik, idrott och bra böcker är något som rekommenderas för ungdomar för att gå igenom den svåra tiden, puberteten.⁵³

6.1.4 Läroboken *Människokroppen och dess vård*, 5:e uppl. 2:a tryckningen, E. Gedda, O. Hammarsten, T. Pehrson och I. Sefve. 1957

Andra tryckningen av den femte upplagan av *Människokroppen och dess vård* har ändrats på två punkter i sin beskrivning av homosexualitet jämfört med 1951 års upplaga. För det första så beskrivs homosexualitet här som en *abnorm* utformning av könsdriften istället för en *sjuklig*.⁵⁴ Tonen har alltså skärpts gentemot tidigare upplagor. För det andra så betraktas här homosexuella, pedofiler, pyromaner och blottare inte som sjuka som bör behandlas, utan att de "måste betraktas som i viss mån samhällsfarliga."⁵⁵

⁵¹ Kinseyrapporten och jakten på homosexuella i USA och England under 50-talet kan mkt väl ha avskräckt författarna att skriva om homosexualitet, även i negativa ordalag.

⁵² Karl, Falk, m.fl. *Naturen och vi* 1956 s.213.

⁵³ Falk 1956 s.214.

⁵⁴ Abnorm - som kraftigt avviker från det normala i negativ riktning.

⁵⁵ Erik, Gedda m.fl. *Människokroppen och dess vård* 1957 s.139.

Det är inte helt otroligt att författarna här påverkats av såväl den amerikanska Kinseyrapporten och dess följder, som den svenska Kejneaffären som under 1950-talet, vilka medförde hårdare attityd mot homosexuella.

6.1.5 Läroboken *Naturkunskap 7-8*, Nils Linnman, Birger Wennerberg, C.W. Herlitz. 1958

I likhet med *Naturen och vi* behandlas endast den heterosexuella sexualiteten under rubriken, ”Ungdom och sexuallivet”. Återhållsamhet är vad som föreskrivs eller som en av rubrikerna lyder; *I uppväxtåren bör man inte leva sexuellt tillsammans*.⁵⁶ Men sett ur dagens perspektiv finns här en lakun i avsnittet som rör sexualiteten då inget skrivs om homosexualitet (eller andra former av sexualitet).

6.1.6 Sammanfattning 1950-talet

- Homosexualitet beskrivs som en abnormitet av den sexuella driften och anses vara en sjukdom. Homosexuella likställs med pedofiler, exhibitionister och pyromaner.
- De flesta av biologiböckerna, Kungliga skolöverstyrelsens handledningar samt samtida uppslagsverk har en stark tendens av en avskräckande och negativ bild av homosexuella.
- Homosexualitet anses, från psykoanalytiskt håll, kunna botas med psykisk behandling.
- Sexuell avhållsamhet under ungdomsåren påbjuds generellt.

6.2 1960-tal

I *Nordstedts uppslagsbok* från 1962 skrivs kortfattat bland annat att homosexualitet, ”förvänd könsdrift” inte längre bestraffas i Sverige såvida det inte homosexuellt umgänge med någon under 15 år.⁵⁷

Läroplaner och handledningar

Kungliga skolöverstyrelsen gav på 1960-talet ut två läroplaner för grundskolan, 1962 och en andra upplaga 1966. Inom det aktuella uppsatsämnet skiljer sig dock inte den andra upplagan så det räcker med att nämna den, samt klargöra att det numera heter skolöverstyrelsen och inte kungliga skolöverstyrelsen. I *Läroplan för grundskolan* Kungl. Skolöverstyrelsens skriftserie

⁵⁶ Nils, Linnman, m.fl. *Naturkunskap 7-8* 1958 s.42.

⁵⁷ Ahlgren, Mats m.fl. ”Norstedts uppslagsbok” 1962.

60. Stockholm (1962) står bland annat att sexualundervisningen ställer stora krav på takt och omdöme från lärarens sida, samt följande råd:

Sexualundervisningen bör huvudsakligen meddelas i samband med undervisningen om människokroppen och i anknytning till hälsoläran samt avse en sådan orientering om könslivets biologi, hygien och etik, som är anpassad efter elevernas mognadsgrad.⁵⁸

Vidare bör sexualundervisningen få ett ”relativt fylligt utrymme” och det är viktigt att inte endast förmedla kunskap i anatomi och fysiologi utan även ha med det psykologiska och etiska i undervisningen.⁵⁹

Även denna läroplan hänvisar till skolöverstyrelsens handledning i sexualundervisning av vilka 1968 års upplaga torde vara den sista som gavs ut. Även denna handbok som denna studie redovisar är en till engelska översatt upplaga.⁶⁰ Denna upplaga skiljer sig dock inte i beskrivningen av homosexualitet jämfört med 1957 års upplaga. Se 1957 års upplaga.

6.2.1 Läroboken *Människan – vår kropp och dess funktioner*, Olof Hammarsten och Torsten Pehrson. 1961

I likhet med 1950-talets böcker i biologi fortsätter Hammarsten och Pehrson förespråka avhållsamhet och framhåller äktenskapet som den stora grunden för lycka i livet. Om homosexualitet skriver de följande:

Hos en del människor kan sexualdriften ta sig abnorma uttryck, den är pervers (av lat. Perversus, förvänd). En sådan form av avvikande drift är homosexualiteten (av grek. Hom’os, lika). Hos homosexuella riktar sig det sexuella intresset mot personer av samma kön. [...] De homosexuella bör rätteligen betraktas som beklagansvärda varelser, som genom sitt lyte avstängts från väsentliga delar av det som ger människornas liv dess värde.⁶¹

⁵⁸ Läroplan för grundskolan 1962 s. 276.

⁵⁹ Läroplan för grundskolan 1962 s.281.

⁶⁰ *Handbook on sex instruction in Swedish schools*. Published by the national board of Swedish education. Stockholm 1968.

⁶¹ Olof, Hammarsten och Torsten, Pehrson, *Människan – vår kropp och dess funktioner* 1961 s.107,108.

Ord och fraser såsom *abnorm*, *pervers* och *genom sitt lyte* kan inte missuppfattas spegla en positiv bild av homosexualiteten. Tvärtom så gör Hammarsten och Pehrson här klart för eleven/läsaren att homosexualitet är snuskigt, onormalt, skadligt och dessutom utestänger den homosexuelle från det som ger människors liv dess värde, äktenskapet.

6.2.2 Läroboken *Biologi – Människokroppen jämte ärftlighets- och utvecklingslära*, Sven Svensson, Asfrid Rödén, Eja Eneklo-Branth. 1964

Under rubriken *Sexuell drift kan yttra sig på många olika sätt* skriver Svensson m.fl. om vad de ser som en avvikande form av sexuell drift. De skriver att en del människor har drifter som gör att de kan komma i konflikt med lagen. De två olika typerna är exhibitionister som i regel blottar sig för småflickor, samt homosexuella. Om homosexualitet skriver Svensson m.fl. följande:

Den är straffbar, då den utövas med någon, som är under 18 år. Trots detta inleder många homosexuella personer förbindelser med minderåriga under löfte om pengar. Barn och ungdom bör akta sig för sådana närmanden.⁶²

Homosexualiteten framställs här som en avvikande form i likhet med exhibitionister/blottare, vilket i sig är ett steg framåt i jämförelse med tidigare nämnda böcker. Spåren från Albert Molls förförelseteori är inte svårt att se, dels 18 årsgränsen för homosexuellt umgänge som kom att gälla fram till 1978, dels att minderåriga lockas med pengar in i homosexuella förbindelser.⁶³

6.2.3 Läroboken *Människan Arvet Utvecklingen*, Anders Carlsten, Torsten Pehrson, Björn Petersen (1967)

Carlsten m.fl. skriver under rubriken *Avvikelser i den sexuella driften* om homosexuella. Under samma rubrik hittar läsaren/eleven personer, oftast män, som lockar flickor till sig genom att t ex bjuda på godis, blottare eller exhibitionister som blottar könsdelarna för det andra könet, gärna barn, sadister som har lusten att tillfoga smärta, samt tidelag, könsumgänge med djur. Om homosexualitet skriver de följande:

⁶² Sven, Svensson m.fl. *Biologi – Människokroppen jämt e ärftlighets- och utvecklingslära* 1964 s.130.

⁶³ Se bakgrund om förförelseteorin.

Homosexualitet mellan vuxna är numera accepterat av samhället. Homosexuella handlingar i ungdomen kan i vissa fall locka en person, som icke är homosexuell, att under resten av sitt liv leva homosexuellt. Homosexuellt umgänge med ungdom är därför straffbart enligt svensk lag.⁶⁴

Även här ser man tydliga spår av förförelseteorins inflytande på sättet att se på homosexualiteten. Det faktum att homosexualitet står under samma rubrik som många av de mest avskyvärda brottsliga sexuella handlingarna gör att läsaren/eleven får allt annat än en positiv bild av homosexuella.

6.2.4 Sammanfattning 1960-talet

- Förförelseteorin, att homosexualitet kan förfaras, genomsyrar 1960-talet.
- Homosexualitet tillskrivs vara en abnorm/pervers könsdrift vilken likställs med pedofili, tidelag, exhibitionism etc.
- Tendensen i läroböcker, skolverkets handledningar och samtida uppslagsverk, är att homosexualitet inte är något önskvärt.

6.3 1970-tal

Det samtida uppslagsverket, *Bra böckers lexikon* från 1976 upplyser läsaren att homosexualitet är en sexualdrift riktad mot det egna könet som dock inte behöver utövas.⁶⁵ Det kan också förekomma att h. handlingar under ”vissa tillfälligheter, miljöbetingade omständigheter” utövas av personer som i vanliga fall är heterosexuella.

Orsakerna till att ca 3 % av Sveriges befolkning denna sexualdrift är i stort sätt okända, men att den homosexuelle mannen ofta är ”starkt känslobunden till sin moder”. Homosexualitet kan särskilt hos kvinnor präglas av stabilitet och innerlighet.

Läsaren upplyses också om Kinseys skala med olika grader av homosexualitet, samt att homosexualitet kan förfaras numera betvivlas.

Läroplaner och handledningar

I 1969 års läroplan skall sexualundervisningen ingå i ämnet hembygdskunskap på lågstadiet, i naturkunskap på mellanstadiet och i biologi på högstadiet. Om sexualkunskap skrivs bland

⁶⁴ Anders, Carlsten m.fl. *Människan Arvet Utvecklingen* 1967 s.114.

⁶⁵ Backlund, Tor m.fl. ”Bra böckers lexikon” 1976 s.61.

annat att föräldrarna bör kunna räkna med att deras etiska grundsyn på detta livsområde framställs sakligt riktigt och på ett akttningsfullt sätt.⁶⁶

Lgr 69 ser att undervisningen främst bör samverka med ämnena religionskunskap och samhällskunskap. Den bör också kunna anknyta till undervisning om ärftlighets och utveckling. ”Sociala, psykologiska och etiska synpunkter skall samtidigt belysa det aktuella stoffet”.⁶⁷ För övrigt hänvisar denna läroplan, liksom de tidigare, till av skolöverstyrelsen i särskilt sammanhang utfärdade anvisningar angående sexualundervisningen.⁶⁸

6.3.1 Läroboken *Biologi 3*, Mats Schollin-Borg, Inga Siljeholm och Lillemor Sterner. 1976

Inget om homosexualitet nämns i *Biologi 3*, men däremot om heterosexuellt samlag på s.53. Huruvida detta beror på utelämnande, lakun, eller att det helt enkelt beror på att boken inte behandlar ämnet sexualitet på ett likvärdigt sätt jämfört med övriga biologiböcker där ämnet tas upp kan diskuteras, men det faktum att det sexuella förhållandet mellan man och kvinna beskrivs jämförelsevis ingående kan det betyda att homosexualitet helt enkelt har utelämnats.

6.3.2 Läroboken *Biologiboken*, N. Linnman m.fl. 1977

Nils Linnman m.fl. tar under rubriken ”Avvikande sexuellt beteende” upp ämnet homosexualitet. De berättar att det förekommer både bland män och kvinnor och orsakerna till homosexualitet är först och främst psykologiska där förhållandena i barndomen spelar roll. De tar även upp bisexualitet, samt att homosexuella handlingar mellan ungdomar och mellan personer som lever isolerat inte behöver vara tecken på homosexualitet. Vidare skriver de om vuxna som söker partner bland ungdomar av samma kön;

Ett sådant förhållande kan ofta bli ett stort problem för den unge. Det kan leda till störningar i ett sexuellt förhållande med en partner av motsatt kön. Man bör därför tänka sig för innan man ger sig in på sådana saker. [...] Homosexuella kan ofta ha svårt att finna en partner att leva tillsammans med. Detta kan leda till ensamhet och ett isolerat liv.⁶⁹

⁶⁶Läroplan för grundskolan Lgr 69 (Allmän del) Skolöverstyrelsen. Stockholm 1969 s. 53.

⁶⁷Läroplan för grundskolan Lgr 69 1969 s. 193.

⁶⁸Läroplan för grundskolan Lgr 69 1969 s. 193.

⁶⁹Nils, Linnman m.fl. *Biologiboken* 1977 s.193.

I anslutning till detta tar boken upp andra sexuella avvikelser, såsom exhibitionism, pedofili och sadism vilket gör att homosexualiteten likställs med dessa. Budskapet är att homosexualitet och homosexuella är något att passa sig för framför allt som ung, i enlighet med förförelseteorin som fortfarande är rådande vid den här tiden. Denna sjukdom är också något som kan drabba människor som under barndomen haft särskilda förhållanden, vilka slags förhållande framgår dock inte.

6.3.4 Sammanfattning 1970-talet

- Förförelseteorin och en genomgripande negativ framställning av homosexualitet genomsyrar det undersökta materialet på 1970-talet.
- Homosexualitet tillskrivs vara en sexuell avvikelse i likhet med exhibitionister, pedofiler, sadister etc.
- Lgr 69 hänvisar till skolöverstyrelsens handledningar för sexualundervisningen.
- Samtida uppslagsverk talar om en siffra på 3 % homosexuella i befolkningen och att den homosexuelle mannen ofta är starkt känslobunden till sin moder.
- Kvinnlig homosexualitet anses ofta präglas av stabilitet och innerlighet.
- Kinseys skala med grader av homosexualitet framföres också.

6.4 1980-tal

Så här skriver några samtida uppslagsverk i ämnet; *Bonniers familjelexikon* (1983) förtäljer att homosexualiteten ofta ger sig till känna redan i puberteten och att orsakerna till den är endast delvis kända. Homo- och Bisexualiteten har dessutom visat sig vanlig, men att den allmänna attityden alltjämt är avvisande vilket ofta leder till konflikter för den homosexuelle.⁷⁰

Bra böckers lexikon 1983-1990 (1986) berättar att psykologiska faktorer kan spela en väsentlig roll i varför någon blir homosexuell och att den homosexuelle mannen ofta är starkt känslobunden till sin moder. Att man kan förfaras till varaktig homosexualitet betvivlas numera och homosexuella handlingar under tillfälliga omständigheter behöver inte innebära homosexualitet. Vidare berättas om Alfred C. Kinseys skala med grader av homosexualitet, samt att lesbiska kvinnors förhållanden oftare präglas av stabilitet och innerlighet. De ca 3 % exklusivt homosexuella i vår befolkning ”lyckas ofta dölja sin läggning.”⁷¹

⁷⁰ Dalén, Uno m.fl. ”Bonniers familjelexikon” 1983 Band 8. (hird-jogga) sökord: ”homosexualitet”.

⁷¹ Friensen, Sten m.fl. ”Bra böckers lexikon 1983-1990” 1986 s.78.

Läroplan

I Läroplan för grundskolan Lgr 80 (Allmän del) Skolöverstyrelsen (1980) står bland annat att inom de samhällsorienterade ämnena skall med särskild tyngdpunkt samlevnads- och sexualfrågor samt könsrollsfrågor ingå under rubriken "Människan" i högstadiundervisningen. Även barns och eftersatta gruppers situation samt åtgärder mot diskriminering i alla dess former skall finnas med.

Någon hänvisning till handledning och material för sexualundervisningen finns inte i 1980 års läroplan.

6.4.1 Läroboken *Biologiboken*, A. Carlsten, G. Linnman, N. Linnman, G. Rodhe och B. Wennerberg. 1981

Linnmans m.fl. har här ändrat rubriken från "avvikande sexuellt beteende"(1977 års upplaga) till "variationer i det sexuella beteendet" under vilken homosexualitet tas upp. Här i 1981 års upplaga är orsakerna till homosexualitet mer oklara, men skriver att den sexuella utvecklingen under barnåren kan ha blivit störd.

Vidare tar de upp att ungdomar som har förhållande med en vuxen homosexuell löper risken att få "framtida störningar i den egna sexualiteten. Men man blir inte homosexuell av sådana upplevelser."⁷² Besvärligheter med att leva som homosexuell i ett heterosexuellt samhälle, svårighet att finna en partner, att bli accepterad av andra människor avslutar stycket som behandlar ämnet.

"Andra avvikelser" lyder dock nästa rubrik där män som lockar småflickor med godis, som blottar sig, som utövar sado-masochism i likhet med tidigare upplaga av *Biologiboken* vilket också här kommer att likställa homosexualitet med dessa. I denna upplaga har dessutom Transvestiter och Transexuella, samt Våldtäktsmän tagits med som "andra avvikelser".⁷³

6.4.2 Läroboken *Biologi F – Fördjupningsboken del 2-3*, Bert Andréasson, Lars Bondeson, Rune Edström, Kurt Forsberg, Sture Gedda, Kalju Luksepp och Ingemar Zachrisson. 1981

Under rubriken "Olika sexuella beteenden" skriver Andréasson m.fl. om heterosexualitet, homo- och bisexualitet. Politiskt korrekt skriver de att vad som är normalt kan vara svårt att avgöra och att homosexualitet är ganska vanligt, troligen runt 3 % av befolkningen. Vidare

⁷² Anders, Carlsten m.fl. *Biologiboken* 1981 s.111.

⁷³ Carlsten 1981 s.112.

skriver de att homosexualitet inte bara handlar om sex, utan också gemenskap, kärlek och ömhet och dessutom lagligt för alla över 15 år. Följande citat avslutar avsnittet:

Det är viktigt att vi inte tanklöst fördömer människor som har en annan inriktning av sexualiteten än vi själva. En viktig inskränkning är: Vi får inte tolerera att sexualiteten tar sig sådana uttryck att den skadar andra.⁷⁴

Detta avsnitt som rör homosexualitet i *Biologi F – fördjupningsboken del 2-3* ter sig i det närmaste överensstämma med dagens syn på homosexualitet. Dock påpekar de att homosexualitet är lagligt så länge som man är över 15 år. Detta skrivs inte ut vad gäller heterosexuellt umgänge. Därmed verkar det som att homosexualitet fortfarande betraktas som något kontroversiellare än heterosexualitet.

6.4.3 Läroboken **Biologi 2**, Åke Norlin, Bo Ohlsson och Katarina Roth. 1981

Åke Norlin m.fl. skriver i sin biologibok för högstadiet följande om homosexualitet;

En grupp människor som ofta möts av stort oförstående och många förutfattade meningar är de "homosexuella". Att vara homosexuell innebär att man bara känner sig sexuellt dragen till människor av sitt eget kön. [...] I Sverige finns det en kvarts miljon människor som är homosexuella. Det är ingen skillnad mellan dem och andra när det gäller förälskelse och behov att ge och få ömhet, omtanke och förståelse.⁷⁵

Vidare konstateras att en del människor tycker det är konstigt att se homosexuella som dansar med varandra och kramas, men att två fotbollsspelare som kramas efter ett mål inte ses som konstigt.

Eftersom bokens idé är att eleverna själva skall undersöka, experimentera, ifrågasätta och diskutera, kan det te sig något konstigt att ingen av diskussionsfrågorna berör ämnet homosexualitet. Dock kan detta också bero på att homosexualitet var ett litet avsnitt i boken jämfört med heterosexualitet.

⁷⁴ Bert, Andréasson m.fl. *Biologi F – Fördjupningsboken del 2-3* 1981 s.227.

⁷⁵ Åke, Norlin, *Biologi 2* 1981 s.83.

6.4.4 Läroboken *Vara tillsammans – sex och samlevnad för ungdomar*, Paula Hennesen, Paul Erik Jensen, Suzanne Lauest. Översättning: Åke Sjöwall. Sv. Uppl. 1984

Denna danska bok om sex och samlevnad för ungdomar behandlar all sexualitet genom att vara utbildande och informerande, samt genom att ha med autentiska berättelser t ex. homosexuella som berättar hur de kände när de ”kom ut”, insåg sin sexuella läggning etc.

Om homosexualitet tar de bl a upp hur viktigt det är att inte fälla kommentarer och skämta om homosexuella då det kan finnas någon i vår närhet såsom arbetsplats, universitet, skola etc. som kan ta illa vid sig. Under rubriken ”Var stolt och glad över dina känslor” förklarar de att homosexualitet är lika naturligt och riktigt som heterosexualitet. ”Den enes kärlek är inte bättre än den andres.”⁷⁶

6.4.5 Läroboken *Försök och Fakta – Biologi för grundskolans högstadium*. Rolf Jonsson. 1986

Rolf Jonsson konstaterar att; *Homosexualiteten är den vanligaste sexuella avvikelsern*. Han berättar också att homosexuella kontakter i tonåren inte alltid betyder att man blir homosexuell i vuxen ålder.

Vidare tas svårigheter med att acceptera sin homosexualitet upp, att andra människor och samhället fördömer. Förförelseteorin, varför det var högre åldersgräns för homosexuella förbindelser och att det förr var straffbart finner läsaren också. Han skriver också att många bisexuella har fru och barn och att det inte alltid är så att ”familjen i övrigt känner till att mannen eller hustrun är bisexuell.”⁷⁷

6.4.6 Läroboken *Bios*. Berth Andréasson, Lars Bondeson, Kurt Forsberg, Sture Gedda, Kalju Luksepp och Ingemar Zachrisson. 1986

Denna upplaga är likadan som *Biologi F – Fördjupningsboken del 2-3* från 1981 som är behandlad under rubrik 6.4.2.

⁷⁶ Paula, Hennesen m.fl. *Vara tillsammans – sex och samlevnad för ungdomar* 1984 s.101.

⁷⁷ Rolf, Jonsson, *Försök och Fakta – Biologi för grundskolans högstadium* 1986 s.252.

6.4.7 Sammanfattning 1980-talet

- På 1980-talet verkar en något mer accepterande syn på homosexualitet komma fram i biologiböckerna, med två undantag. Homosexualitet likställs fortfarande med pedofili, exhibitionism och till och med våldtäkt i vissa biologiböcker som en variation av sexualiteten.
- Lgr 80 talar om att åtgärder mot diskriminering i alla dess former skall finnas med i sexualundervisningen.
- Enligt samtida uppslagsverk spelar psykologiska faktorer, som känslomässiga banden till modern, en väsentlig roll varför någon blir homosexuell. Att homosexualitet kan förfaras enligt förförelseteorin betvivlas numera. Dock finns förförelseteorin kvar i vissa läroböcker!
- Kinseys grader av homosexualitet, samt att 3 % av befolkningen anses vara homosexuella tas också upp.

6.5 1990-tal

De samtida uppslagsverken, *Nationalencyklopedin* (1992), *Bonniers lexikon* (1995) och *Bra böckers lexikon* (1997) har alla siffrorna 3-5 % homosexuella män och 2-3 % homosexuella kvinnor.⁷⁸ De förtäljer också att det inte finns några entydiga teorier som förklarar varför någon blir homosexuell, men *Bra böckers lexikon* informerar om att det kan finnas genetiska faktorer men dock inte helt ensamt. Vidare tas Kinseys undersökningar och grader av homosexualitet upp och att "förförelse" inte spelar någon roll för utveckling av homosexualitet. *Bonniers lexikon* förmedlar att det dock inte råder några tvivel om att homosexualitet är betingat och har varierat med samhällets normer och värderingar. Att övergående homosexuella tendenser i uppväxttiden inte är ovanligt förmedlas också.

Läroplan och kursplan

Den nuvarande läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, från Utbildningsdepartementet vilken bygger på skollagen 1 kap. 2 § (1985:1100) står det bland annat följande;

⁷⁸ Amurén, Lena m.fl. "Nationalencyklopedin" 1992 s.93, Bergquist, Lars m.fl. "Bonniers lexikon" 1995 s.147, Arborelius, Gunilla m.fl. "Bra böckers lexikon". 1997 s.247.

Skolan skall ge eleverna kunskaper och färdigheter och, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever med särskilda behov.⁷⁹

Någon information/handledning rörande sexualundervisning finns dock inte. Men om man läser i Kursplaner för grundskolan SOU 1993:2 står dock att sexualitet och samlevnad skall behandlas. Det skall undervisas om könsorganen uppbyggnad och funktion, preventivmedel och deras möjligheter och begränsningar, sexuellt överförbara sjukdomar och hur de sprids samt möjlighet att diskutera sex och samlevnad och ansvar inför sig själva och andra. ”Detta innefattar även kunskap om olika handikapp och om villkor och möjligheter för dem som är handikappade.”⁸⁰

6.5.1 Läroboken *NO – Biologiboken*, A. Carlsten, Nils och Gunnel Linnman, Birger Wennerberg och Gösta Rodhe. 1993

I likhet med ”Biologiboken” från 1981 varnar Linnman m.fl. också här ungdomar för att inleda ett förhållande med vuxna homosexuella under rubriken ”Variationer i det sexuella beteendet”. Homosexualitet sägs också här kunna bero på att den sexuella utvecklingen under barnaåren kan ha blivit störd, det kan vara svårt att finna en partner och accepteras och leva i samhället etc.

Som ”Andra variationer” nämns fortfarande blottare eller exhibitionister, transvestiter och transexuella, men däremot är män som lockar med sig småflickor med godis, pedofiler, här borttagna. Våldtäkt ingår heller inte längre som en annan variation utan står under rubriken ”Sexuella övergrepp”. Homosexualitet jämförs här inte längre med pedofiler, sado-masochism och våldtäktsmän utan dock endast med blottare, vilka ses som vanligen ganska ofarliga i denna lärobok.

6.5.2 Läroboken *Sexologi för ungdom*, Grethe Fagerström. 1994

Grethe Fagerströms bok om sexologi för ungdomar tar i likhet med den danska ”*Vara tillsammans – sex och samlevnad för ungdomar*” från 1984 upp homosexualiteten mycket grundläggande och politiskt korrekt. Något som bör klargöras är dock att det inte rör sig om

⁷⁹ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet Lpo 94 s. 2.*

⁸⁰ *Kursplaner för grundskolan SOU 1993:2 s.74.*

rena biologiböcker, utan mer om ren sexualundervisning. Så här skriver Grethe Fagerström om hur det kan vara att leva som homosexuell;

Det som är svårt är omgivningens många gånger negativa och diskriminerade inställning. Den tvingar ofta de homosexuella att hålla tyst om sin läggning. Och många homosexuella lever ett dubbelliv med två bekantskapskretsar – en ”som vet” och en ”som inte vet”. Ett sådant dubbelliv skapar ofta personliga problem.⁸¹

6.5.3 Sammanfattning 1990-talet

- Homosexualitet likställs fortfarande med exhibitionism, dock jämförs den inte längre med pedofili, våldtäkt etc. Förförelseteorin lever också den kvar i läromedel på 1990-talet.
- Svårigheter att leva som homosexuell lyfts fram.
- Uppslagsverk talar om olika siffror, 2-3 % kvinnor och 3-5 % män, av befolkningen som anses vara homosexuella. Inga entydiga förklaringar till homosexualitet, men ett uppslagsverk lyfter fram att det kan finnas genetiska faktorer.

6.6 2000-tal

I uppslagsverket, *Respons aha Modern kunskap för alla* (2004), kan man läsa att ämnet var tabubelagt inom den samhällsvetenskapliga forskningen före 1970-talet, men att den i samband med den politiska kampen fick en mer framskjuten plats inom det antropologiska forskningsämnet, såväl nutids- som historieforskningen. Från 1990-talet och framåt har intresset riktats mot homosexualitet i andra kulturer.⁸²

Nationalencyklopedins internetbaserade version nämner siffran 3-5 % på hur många som tros vara homosexuella. Man berättar också om Kinseys undersökningar och att dagens homosexuella inte ”definierar sig” genom handling utan mer av en inre självbild. Bristen på goda förebilder och omgivningens normer sägs fördröja homosexuellas komma-ut-process etc.

6.6.1 Läroboken *Biologi*, Berth Andréasson, Lars Bondeson, Sture Gedda, Birgitta Johansson och Ingemar Zachrisson. 2001

⁸¹ Grethe, Fagerström, *Sexologi för ungdom* 1994 s. 82.

⁸² Arborelius, Gunilla m.fl. ”Respons aha modern kunskap för alla” 2004 s.218.

Under rubriken "Kärlek och förhållanden" tas både hetero- och homosexuell kärlek upp, kort och koncis. Intressant är att procentsatsen 5-10 % nämns som en trolig siffra på homosexuella i samhället. Partnerskapet som homosexuella har kunnat ingå sedan 1995 nämns också, samt en bild på två lesbiska tjejer som precis har förlovat sig på sidan.⁸³

Noterbart är dock att homosexuella män inte nämns som en riskgrupp för AIDS och HIV.

6.6.2 Läroboken *Biologi (Spektrum)*, Susanne Fabricius, Fredrik Holm, Ralph Mårtensson; Annika Nilsson och Anders Nystrand. 2001

Fabricius och c o skriver att det är ungefär en av tio som förälskar sig i en person av samma kön och att det då statistiskt finns två eller tre elever i varje klass som är homosexuella. Den homosexuella kärleken beskrivs som lika naturlig som den heterosexuella och om hur det kan vara skriver de följande;

Det är inget man kan göras till eller botas från, utan något man är. Det som kan kännas svårt är ofta hur människor runt omkring reagerar. Därför törs många inte visa sin kärlek.⁸⁴

6.6.3 Läroboken *Gleerups Biologi*, Anders Henriksson. 2002

Under rubriken "Heterosexualitet och Homosexualitet" berör Henriksson ämnet homosexualitet och skriver bland annat om att det kan vara svårt att acceptera sig själv som sådan och att människors intolerans och hånfullt skämtande om homosexuella kan sätta livslånga sår inombords.

Avsaknaden av riktiga förebilder för homosexuella i tidningar och TV, som inte framställer bögar som fjolliga och lesbiska som manliga, beskrivs också vara en svårighet för de unga homosexuella. Vidare så får läsaren här reda på att ca 5 % av den manliga och 3 % av den kvinnliga befolkningen attraheras av sitt eget kön, plus att det utöver det finns många bisexuella.

6.6.4 Läroboken *Spektrum Biologi*, Susanne Fabricius, Fredrik Holm, Ralph Mårtensson; Annika Nilsson och Anders Nystrand. 2006

⁸³ Berth, Andréasson, m.fl. *Biologi* 2001 s.264.

⁸⁴ Susanne, Fabricius m.fl. *Biologi (Spektrum)* 2001 s.206.

Denna upplaga innehåller i stort samma information som den från 2001, men vissa tillägg finns. T ex är det nu fullt möjligt för homosexuella att adoptera och befruktas på konstgjord väg.

Intressant är också följande, som de skriver angående homosexuella kontakter i ungdomsåren;

En del vuxna har under sin uppväxt haft homosexuella erfarenheter fast de räknar sig som heterosexuella senare. Det kan också vara tvärtom. Vissa forskare beskriver det som en skala mellan homo- och heterosexualitet, där vi kan befinna oss på olika ställen på skalan under livet.⁸⁵

6.6.5 Läroboken *Biologi Fokus*, Berth Andréasson, Lars Bondeson, Sture Gedda, Birgitta Johansson. 2007

Under rubriken ”Sex är något att njuta av” får eleven veta att;

Varken människor eller djur upplever lusten till sex som något som har med fortplantningen att göra. Och man behöver inte vara av olika kön för att ha sex. Sex är helt enkelt något att njuta av.⁸⁶

Som nämnts ovan nämns exempel från djurriket som praktiserar heterosexuellt och homosexuellt sex, oralt, analt och gruppsex. Vidare så får eleven några viktiga historiska årtal, allt från lagar om preventivmedel till att homosexuella från och med 2005 har rätt till insemination på sjukhus.

6.6.6 Sammanfattning 2000-talet

- Ingen av biologiböckerna har kvar något av förförelseteorin utan homosexualitet anses vara något man inte kan göras till eller botas från, utan något man är.
- Med något undantag, nämns siffran 5-10 % av befolkningen vara homosexuella.
- Homosexualitet, och sex i annat syfte än att skaffa barn, normaliseras genom en jämförelse med djurvärlden i en av biologiböckerna.

⁸⁵ Fabricius 2006 s.214.

⁸⁶ Berth, Andréasson m.fl. *Biologi Fokus* 2007 s.226.

- Uppslagsverken inriktar sig på forskningshistorik, Kinseys grader av homosexualitet och att bristen på manliga förebilder fördröjer ”komma-ut-processen” för homosexuella mm.

7. Analys och diskussion

Som resultatet visar, gav 1950-talets skolmaterial inom sexualundervisningen en allt annat än en positiv bild av homosexualitet. Dock är det mest frågan om den manliga homosexualiteten, att den kvinnliga existerar nämns endast kort. Denna psykiska sjukdom eller abnormitet av könsdriften som det var tal om behandlas ingående i de flesta undersökta biologi-/naturkunskapsböckerna. I de fall som homosexualitet inte tas upp är det högst troligt att den kungliga skolöverstyrelsens handledningar användes i sexualundervisningen, vilka gav likvärdiga instruktioner.

De ordalag som används för att beskriva homosexualitet och homosexuella människor är starkt och tendensiöst negativt. Homosexuella sägs ha en sjuklig/abnorm utformning av sexualdriften och bör betraktas som ”i viss mån samhällsfarliga”. I kungliga skolöverstyrelsens handledningar kan man läsa att dessa ”sexuellt abnorma/beklagansvärda” människor vill locka pojkar till sig för att tillfredställa sin ”abnorma drift”.

Tilläggs bör, att det granskade skolmaterialet innehåller en till synes problematiserande bild av sexualitet över lag och råder eleven till sexuell avhållsamhet i ungdomsåren på grund av risken för könssjukdomar och oönskad graviditet. De varnar också eleven för att lägga sig till med sexuella ovanor som t.ex. onani.

Att homosexuella, under 1950-talet, bland annat, framställs som individer med ”ett ibland starkt köttsligt begär till det egna könet” ter sig i dagens samhälle något konstigt. En sådan beskrivning ger ju bilden av den homosexuelle som endast driven av sin sexuella lust. Å andra sidan har vi, som Bo Göran Carlsson skriver om, även i dagens samhälle vissa religiösa fundamentalister som fortfarande idag målar upp sådana bilder av homosexuella och har dem som en ”speciell hatgrupp” vilka de gör allt för att försvåra för.⁸⁷

Något som måste beaktas är att homosexualitet endast i ett fåtal år hade varit lagligt i Sverige när 1950-talets skolmaterial producerades och att den var att betraktas som en sjukdom. Detta bör sannolikt, tillsammans med faktorer som Albert Molls förförelseteori (att ungdomar kunde förföras till homosexualitet) och de kristna värderingarna ligga bakom den oerhört negativa attityden gentemot homosexuella i 1950-talets läromedel för sexualundervisning. Denna syn skilde sig inte heller från det övriga samhället vid den här tiden. Även den då pågående jakten på homosexuella i USA och Storbritannien samt den

⁸⁷ Judiska, Kristna och Muslimska fundamentalister är nog på samma linje här.

svenska så kallade Kejneaffären bör ha bidragit till denna avskräckande bild av homosexualitet.

Det undersökta källmaterialets innehåll speglade alltså den samtida synen på homosexualitet. Hur uppseendeväckande fel vi i dagens samhälle än anser att det var att likställa homosexualitet med pedofili och exhibitionism så var det under 1950-talet inget konstigt, då dessa alla sågs som psykiska sjukdomar.

Att Allan Hellman vid den här tiden kom ut som den förste öppet homosexuelle i Sverige och att dessutom RFSL redan 1953 krävde att homosexuella skulle få gifta sig ter sig helt otroligt vågat och kontroversiellt och borde ha fått en och annan dåtida observatör att sätta kaffet i vrångstrupen.

Sammantaget var det alltså en mycket fientlig och avskräckande inställning mot homosexualitet som elever och lärare fick läsa om i sina läromedel på den här tiden.

Även 1960-talet präglades av en mycket negativ och avskräckande bild av homosexuella. Förförelseteorin lyser lika stark i läromedlen som under föregående decennium. Att homosexualitet betraktades som en sjukdom går ej att ta miste på, speciellt eftersom den jämfördes med bland annat pedofili och tidelag. Läromedlen (biologiböckerna och skolöverstyrelsens handledningar i sexualundervisningen) har liksom i föregående decennium en genomgående tendens att avskräcka eleven från att beblanda sig med homosexuella, och då särskilt äldre homosexuella som med pengar och sprit kunde tänkas locka in dem i homosexualitet.

Beskrivningarna och de ordalag som beskriver homosexualitet är i likhet med föregående decennium starkt och klart tendensiösa. Här beskrivs homosexuella som beklagansvärda varelser med en pervers/avvikande sexualdrift. Även skolöverstyrelsens handledningar har samma tendens i sina formuleringar som på 1950-talet.

I likhet med vad Kjell Härenstams finner i sin studie av hur islam presenteras i svenska skolböcker, finner man också här genomgående negativa omdömen om hur homosexuella är. En liknelse kan göras i förhållandet kristendom–islam och heterosexualitet–homosexualitet, där kristendom och heterosexualitet är den samhälleliga normen, medan homosexualitet och islam är det som bryter mot den. Även om inte Härenstams studie sträcker sig över samma undersökningsperiod så är jämförelsen intressant på det sättet att båda studierna på sätt och vis handlar om minoriteter i skolan.

Albert Molls förförelseteori och en fortsatt negativ syn på homosexuella, vilka rubriceras tillsammans med pedofiler, blottare och sadister etc. som ”Sexuella avvikelser”, präglar även 1970-talet. Fortfarande beskrivs homosexualitet som ett avvikande sexuellt beteende som kan

leda till störningar i den heterosexuella sexualdriften om man utsätts för den. Läsaren uppmanas att tänka sig för innan man ger sig in i ”sådana saker”.

Å ena sidan kan man i George Svéds bok *Homo i Folkhemmet* läsa, att riksdagen år 1973 beslutade att homosexuell samlevnad skulle vara fullt acceptabel. Å andra sidan betraktades homosexualitet dock fortfarande som en sjukdom och stod kvar i sjukdomsregistret fram till 1979, vilket också genomsyrar *Biologiboken* (1976) av Nils Linnman m.fl. I biologiboken beskrivs homosexualitet vara något som kan drabba människor med särskilda förhållanden i barndomen. Någon förklaring av vilka slags förhållanden det rör sig om ges inte i biologiboken, men i *Bra böckers lexikon* från 1976 står att läsa, att den homosexuelle mannen ofta är ”starkt känslobunden” till sin moder. En tolkning kan då vara att man vid den här tiden trodde att skilsmässobarn som levde med en ensam mamma tycktes löpa risk att bli homosexuella. Å andra sidan förklarar det inte uppkomsten av den kvinnliga homosexualiteten.

Kvinnlig homosexualitet beskrivs under 1970-talet närmare i *Bra Böckers lexikon* från 1976. Den beskrivs särskilt kunna vara präglad av ”innerlighet och stabilitet”, vilken i jämförelse med den manliga ter sig mera accepterad.

Lgr 69 hänvisar, precis som tidigare läroplaner, till skolöverstyrelsens handledningar för sexualundervisning, vilka förmedlar en mycket negativ syn på homosexualitet.⁸⁸ Detta gör också att man, trots det mindre källmaterialet för detta decennium, kan hålla för troligt att detta var den rådande synen i skolan. Synen på homosexualitet som en sjukdom avskaffades i slutet av 1970-talet (1979) vilket förklarar att även detta decennium framställer homosexualitet i negativa termer (med undantag av *Bra böckers lexikon* men då endast beskrivningen av den kvinnliga homosexualiteten).

Under 1980-talet kan man se en tendens åt mera ”homovänliga” läromedel, med några få undantag. Det trots att detta decennium även kom också att innehålla en samhällelig debatt om Hiv och AIDS i vilken diverse extrema förslag för att förhindra smittspridningen förekom. En del förslag kan vi idag se som homofobiska. Bl. a. ville läkaren, Jonas Blomberg i Lund att alla hiv-positiva skulle tatueras i armhålan. Öronläkaren, Lita Tibbling i Linköping menade att hiv-positiva måste isoleras i särskilda ”aidssamhällen”.⁸⁹ Det är här inte svårt att dra liknelser till spetälskekolonier. 1984 gick även ärkebiskopen ut och uppmanade homosexuella

⁸⁸ Då ingen nyare upplaga än 1968 års upplaga av skolöverstyrelsens handbok i sexualundervisning påträffats, gör jag bedömningen att denna upplaga även användes under 1970-talet.

⁸⁹ Denna sjukdom drabbade framförallt homosexuella män och kallades bland annat ”bögpesten”. [se bakgrund]

att leva i celibat.⁹⁰ I Lgr 80 talas det om att barns situation och andra eftersatta grupper och åtgärder mot diskriminering i alla dess former skall finnas med i sexualundervisningen. En eftersatt grupp kan då homosexuella tänkas ha varit även om det inte skrivs specifikt. 1980 års läroplan hänvisar heller inte till skolöverstyrelsens handledningar för sexualundervisningen, vilket också kan ses som ett framsteg för homosexuellas likaberättigande i skolan.

Under 1980-talet är det bara hälften (tre av sex) biologiböcker som har kvar en mer eller mindre negativ tendens mot homosexualitet. Majoriteten har en, för mig, ganska riktig beskrivning av homosexualitet, homosexuellas livssituation, känslor etc. där homosexualitet sägs vara ganska vanligt och inte bara handlar om sex utan också gemenskap, kärlek och ömhet precis som heterosexualitet.

Negativa tendenser i hur homosexualitet beskrivs finns dock fortfarande där den beskrivs som en sexuell avvikelse, en variation av den sexuella driften av vilken man kan få störningar om man utsätts i ungdomen.

Vad som också kan framstå som negativa omdömen av homosexuella i de tre övriga biologiböckerna är små detaljer såsom att påpeka att homosexualitet är lagligt om man är över 15 år utan att också betona att det även gäller heterosexuellt umgänge. Det kan också vara som i läroboken *Biologi 2* vilken inte innehåller diskussionsfrågor om homosexualitet trots att bokens grundidé är just diskussioner, experiment etc. I *Försök och fakta – biologi för grundskolans högstadium* 1986 skriver Rolf Jonsson ett ganska positivt avsnitt om homosexualitet, men, han skriver dock också att homosexualitet är den vanligaste ”sexuella avvikelsen”. *Biologi 2* och *Försök och fakta* är dock inte i jämförelse lika politiskt inkorrekta som *Biologiboken* från 1981, vilken fortfarande förespråkar förförelseteorin och jämför homosexuella med blottare, sado-masochister, pedofiler och i denna upplaga, även våldtäktsmän.

Sammantaget kan man dock säga att 1980-talet klart bryter emot de tidigare decennierna i denna studie och går mot en mer homosexuellt accepterande biologibok och sexualundervisning. Linnman och co:s *Biologibok* där gamla fördomar och vanföreställningar fortfarande lever vidare, skulle kunna avfärdas med att den är utgiven så tidigt som 1981, om det inte vore för att den, med likartat innehåll, även dyker upp så sent som 1993(!) under namnet *NO – Biologiboken*.

Då ingen av 1980-talets biologiböcker i denna studie är färskare än 1986 innehåller inte biologiböckerna någon information om t.ex. lagen om diskrimineringsförbud mot

⁹⁰ George, Svéd: *Homo i folkhemmet* 2000 s. 239.

homosexuella från 1987 eller Sambolagen från 1988, som också kom att gälla homosexuella. Dessa är intressanta, då det är tunga milstolpar i den homosexuella världen ur juridisk synvinkel.

I källmaterialet från 1990-talet återfinns endast en ren biologibok av de två undersökta läroböckerna som använts i sexualundervisningen på högstadiet. Som jag nämnt ovan, är denna biologibok, *NO Biologiboken* av 1993 års utgåva även i jämförelse med de flesta biologiböcker under 1980-talet extremt föråldrad, för att inte säga att den tenderar att vara rent homofientlig i beskrivningen av homosexuella. Det kan mycket väl ha varit så att det fanns andra biologiböcker (vilka inte är inbegripna i min studie) som användes i sexualundervisningen på 1990-talet eller att rena sexualkunskapsböcker användes i större utsträckning.

Att *NO – Biologiboken* från 1993 innehåller fakta som att man kan förföras till homosexualitet och att homosexualitet fortfarande jämföras med i det här fallet exhibitionism samt även att den fortfarande sägs kunna bero på störningar i den sexuella utvecklingen i barnåren är gamla vanföreställningar som inte tycks representera den allmänna opinionen ens under 1980-talet.

Lpo 94 och Kursplaner för grundskolan, SOU 1993:2, innehåller inget specifikt rörande homosexualitet utan fokuserar mest på preventivmedel och sexuellt överförbara sjukdomar samt kunskap om olika handikapp och villkor och möjligheter för dem som är handikappade. Om homosexuella här ska ses som handikappade är svårt att svara på, men det faktum att den nuvarande läroplanen, Lpo 94, och den tidigare Lgr 80 inte längre hänvisar till någon handledning för sexualundervisningen har dessa läroplaner ett mer neutralt förhållningssätt till sexualundervisningen.

Intresseväckande är att författarna Nils Linnman och Anders Carlsten är medförfattare till biologiböcker från nästan varje decennium så här långt, vilka de flesta varnar ungdomar för att låta äldre homosexuella män locka in dem i homosexualitet.⁹¹ Med några få olikheter har de också jämfört homosexualitet med pedofili, våldtäkt, exhibitionism, sadism etc. under årens lopp.⁹²

Det faktum att de biologiböcker som Carlsten och Linnman har varit medförfattare till har ändrats (uppdaterats) under årens lopp får det att framstå som om de faktiskt medvetet försökte förhålla att en mer accepterande syn på homosexualitet kom med i deras läroböcker.

⁹¹ Carlsten var inte en av författarna på 1950-talet och Nils Linnman inte heller på 1960-talet (i källmaterialet till denna undersökning).

⁹² I läroboken *Naturkunskap 7-8* (1958) i vilken Nils Linnman är medförfattare till har homosexualitet helt utelämnats.

Grethe Fagerströms *Sexologi för ungdom* (1994) som riktar sig enbart till sexualundervisningen, är raka motsatsen till nyss nämnda biologibok. Även om Fagerström tenderar att lyfta fram svårigheter med att leva som homosexuell (vilket det också var och är än idag), så ger den en mer modifierad bild av homosexualitet. Den förmedlar också en bild som stämmer mer överens med de samtida uppslagsverkens syn på homosexualitet än vad Carlsten och Linnmans biologibok från 1990-talet gör.

Att uppslagsverken nämner olika procentsiffror för andelen kvinnor och män av befolkningen som tros vara homosexuella är här något nytt. Då de samtida uppslagsverken i den här undersökningen ger det samtida samhällets syn på homosexualitet framgår det klart och tydligt att Carlsten m.fl. bl.a. missat att förförelseteorin sedan länge har varit ute och att det finns någon entydig teori om varför någon blir homosexuell.

Det undersökta källmaterialet från år 2000 – 2007 innehåller en mycket mer accepterande och normaliserande bild av homosexualitet än de tidigare undersökta decennierna. På 2000-talet är den sammantagna tendensen av vad som skrivs om homosexualitet positiv med begrepp som, "naturligt", "något som man bara är", "inget man görs till" etc. i beskrivningen av homosexuella. Att så är fallet kanske beror på de lagar som ökat jämställdheten mellan heterosexuella och homosexuella, juridiskt sett, men också att den allmänna opinionen har moderniserat sin syn på homosexuella. Även om svårigheter som intolerans från samhället och rädsla för dess reaktion, men också att det för många homosexuella att själva acceptera sin sexuella läggning känns det inte som om det tas upp för att avskräcka, utan mer i informativt syfte till eleverna.

Sedan 1995 är det möjligt för homosexuella att ingå partnerskap vilket i sin tur bäddade för att det 2003 blev fullt möjligt för dem att adoptera och, för lesbiska kvinnor, att på konstgjord väg befruktas inom sjukvården 2005. Diverse nya lagar mot diskriminering av homosexuella kom också under 2000-talet, där den intressantaste för undersökningen är lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.⁹³

Även om 2000-talets biologiböcker (så här långt) har en normaliserande och fullt accepterande bild av homosexualitet vill jag ifrågasätta Berth Andréasson med fleras goda intentioner med *Biologi Fokus* (2007). I boken jämför den mänskliga sexualiteten med sexualiteten inom djurvärlden.⁹⁴ Detta kan ifrågasättas på minst tre sätt. För det första så kan man ifrågasätta om homosexuella känner sig bättre. Eller att det skulle motverka homofobi i samhället av att veta att schimpanser ägnar sig åt homosexuella aktiviteter, analsex och

⁹³ <http://www.rfsl.se/?p=2840>

⁹⁴ Bland annat schimpansers och elefanter sexualitet återfinns här.

oralsex för njutnings skull. Att söka homosexuella och heterosexuella förebilder inom djurvärlden, en ofta hierarkisk värld som kan vara ganska våldsam och intolerant mot individer som inte håller måttet eller sticker ut, anser jag ej vara en bra lösning.

För det andra så förekommer vad vi människor skulle klassa som våldtäkt och som pedofili även det inom djurvärlden. Att då normalisera sexualitet genom att hänvisa till djurvärlden skulle kunna sända fel signaler till vissa sjuka personer och ge även dem en chans att normalisera sina lustar, vilket vore oacceptabelt i mina ögon.

För det tredje är det faktiskt nedlåtande att jämföras med djur och så lär det inte hjälpa mot de religiösa gruppernas redan fientliga inställning till homosexualitet då C. Darwins teorier och släktbanden till primater inte heller ses med blida ögon i dessa kretsar. Hur man som lärare ställer sig till de läromedel som finns att tillgå är alltså inte helt självklart ens idag och kommer nog aldrig att bli det heller.

Precis som det står i *Lärobok om läroböcker* (1991) så är det upp till läraren själv att välja hur denne undervisar, hur denne använder sig av informationen och hur mycket av informationen i läroböckerna som används. Som också påpekas kan vare sig författare eller förlag bestämma vilket av lärobokens innehåll som används och hur. Detta ställer höga krav på läraren då dennes personliga åsikter, om t. ex. homosexuella, annars kan vinkla undervisningen. Eventuellt skulle lärare med negativa åsikter om homosexuella kunna underlåta att ta med viss information genom att använda gamla läroböcker i denna undervisning. Å andra sidan kan och bör en lärare använda sig av modernare och aktuellare information än vad läroböckerna ger (om den är allmänt accepterad i samhället).

2000-talets böcker tycks annars vara väl förankrade i den samhälleliga synen på homosexualitet, åtminstone om man jämför med samtida uppslagsverk. Fakta och tendenser är genomgående detsamma. Det kan i likhet med vad Bo Göran Carlsson skriver, vara så att ”inställningen i folkdjupet” nu har hunnit ikapp och lagt sig på samma nivå som olika lagstiftningar under åren har varit till för att uppnå.

Det faktum att läromedlen granskats av staten genom, *Statens läroboksnämnd* (1948-1974), *Statens institut för läromedelsinformation, SIL* (1974-1987), *Statens institut för läromedel* (1987-) borde borga för att den bild som läromedlen ger eleven är att betrakta som den rådande normen i samhället. Den här studien visar dock att det i läromedel kan finnas kvar omoderna fakta i år och decennier efter att lagändringar gjorts och allmänna uppslagsverk moderniserats. Det är först och främst under 1980- och 1990-talen som informationen i läromedlen inte speglar den samtida synen på homosexualitet.

Den här studien visar också att det finns tydliga skillnader mellan läromedel från samma tidsperiod. En del tenderar att beskriva homosexualitet i negativa ordalag medan andra beskriver den i mer informativt syfte och med en mer nutida syn på homosexualiteten. Läromedelsförfattarnas personliga åsikter verkar ha kunnat spela en stor roll för böckernas beskrivning av homosexualitet där Linnman och Carlsten får stå som lysande exempel.

Tydligaste, men givetvis också självklaraste tendensen i hur homosexualitet beskrivs under den undersökta perioden är att synen på homosexualitet successivt har blivit mer accepterande. Det är dock frågan om en långsam utveckling, med små förändringar till det positiva i biologiböcker fram till 1980-talet. Med ett stort och några små undantag, kan detta decennium ses som en brytpunkt mot en mer accepterande och normaliserande syn på homosexualitet i läroböcker. Att denna brytpunkt kommer först på 1980-talet är inte konstigt med tanke på att homosexualitet har betraktats som en sjukdom fram till 1979 då den ströks från sjukdomsregistret. Detta kan också, tillsammans med de på den tiden rådande kristna värderingarna, förklara varför utvecklingen mot en positivare attityd mot homosexuella i läromedel, men också samhället i stort, gick långsamt. Detta trots att det juridiskt sett var helt okej att vara gay från år 1944.

9. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka i vilka ordalag homosexualitet beskrivs med i biologiböcker och läroplaner tidsperioden 1950-2007 och vilka tendenser man kan se över tid. Huruvida biologiböckerna speglar den samtida synen på homosexualitet samt vilka skillnader/likheter biologiböcker från samma tidsepok är även inbegripet i uppsatsen.

Min undersökning visar att beskrivningarna av homosexuella till och med 1970-talet var mycket negativa och avskräckande både i läromedlen och i, av läroplaner anvisade, handledningar i sexualundervisningen, vilket speglade den tiden. Undersökningen visar också att dessa beskrivningar i några biologiböcker levde kvar på 1980-talet och även in på 1990-talet. Att läroböcker i biologi följde den samtida synen var under några perioder heller inte helt självklart. Tydliga skillnader i beskrivningen av homosexuella mellan de undersökta läromedlen från samma tidsperiod finns under 1980-talet och 1990-talet.

Även 2000-talets läromedel i biologi har exempel som visar sig vara tämligen kontroversiellt. Där normaliseras både heterosexualiteten och homosexualiteten genom jämförelser med djurvärlden.

Resultatet i studien visar också vikten av att som lärare vara kritisk och ifrågasättande till vad som står i läromedlen då dessa inte alltid kanske speglar den gällande uppfattningen.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor:

Läroböcker:

Andréasson, Bert, Bondeson, Lars, Edström, Rune, Forsberg, Kurt, Gedda, Sture, Luksepp, Kalju och Ingemar Zachrisson: *Biologi F – Fördjupningsboken del 2-3 Stockholm* 1981

Andréasson, Berth, Bondeson, Lars, Gedda, Sture, Johansson, Birgitta: *Biologi Fokus*. Stockholm 2007

Andréasson, Berth, Bondeson, Lars, Gedda, Sture, Johansson, Birgitta och Zachrisson, Ingemar: *Biologi*. Stockholm 2001

Carlsten, Anders, Pehrson, Torsten och Petersen, Björn: *Människan Arvet Utvecklingen*: Stockholm 1967

Carlsten, Anders, Linnman, Nils. Linnman, Gunnel, Wennerberg, Birger och Rodhe, Gösta: *Biologiboken*. Nacka 1981

Fabricius, Susanne, Holm, Fredrik, Mårtensson, Ralph, Nilsson, Annika och Nystrand, Anders: *Biologi (Spektrum)*. Stockholm 2001

Fabricius, Susanne, Holm, Fredrik, Mårtensson, Ralph, Nilsson, Annika och Nystrand, Anders: *Spektrum Biologi*. Stockholm 2006 (3:e uppl.)

Fagerström, Grethe: *Sexologi för ungdom*. Uppsala 1994

Falk, Karl och Sjöholm, L. Gottfrid: *Naturen och vi*. Stockholm 1956

Gedda, Erik, Hammarsten, Olof, Pehrson, Torsten och Sefve, Ivar: *Människokroppen och dess vård*. Stockholm 1951. (4:e uppl.)

Gedda, Erik, Hammarsten, Olof, Pehrson, Torsten och Sefve, Ivar: *Människokroppen och dess vård*. Stockholm 1954. (5:e uppl.)

Gedda, Erik, Hammarsten, Olof, Pehrson, Torsten och Sefve, Ivar: *Människokroppen och dess vård*. Stockholm 1957. (5:e uppl. 2:a tryckningen)

Hammarsten, Olof och Pehrson, Torsten: *Människan – vår kropp och dess funktioner*. Stockholm 1961

Hennesen, Paula, Jensen, Paul Erik och Lauest, Suzanne. Sv. Översättning: Sjöwall, Åke: *Vara tillsammans – sex och samlevnad för ungdomar*. Arlöv 1984

Henriksson, Anders: *Gleerups Biologi*. Malmö 2002

Jonsson, Rolf: *Försök och Fakta – Biologi för grundskolans högstadium*. Malmö 1986

Linnman, Nils, Wennerberg, Birger och Herlitz, C.W: *Naturkunskap 7-8*. Stockholm 1958

Linnman, Nils. Linnman, Gunnel, Wennerberg, Birger och Rodhe, Gösta: *Biologiboken*. Nacka 1977

Linnman, Nils. Linnman, Gunnel, Wennerberg, Birger och Rodhe, Gösta: *NO-Biologiboken* Uppsala 1993

Norlin, Åke, Ohlsson, Bo, Roth, Katarina: *Biologi 2*. Nacka 1981

Schollin-Borg, Mats, Siljeholm, Inga och Sterner, Lillemor: *Biologi 3 – Grundkurs*. Stockholm 1976

Svensson, Sven, Rödén, Asfrid och Eneklo-Branth, Eja: *Biologi – Människokroppen jämte ärftlighets- och utvecklingslära*. Stockholm 1964

Uppslagsverk:

Ahlgren, Mats m.fl: *Norstedts uppslagsbok*. Stockholm 1962

Amurén, Lena m.fl. *Nationalencyklopedin*. Band 9. Stockholm 1992

Arborelius, Gunilla m.fl: *Bra böckers lexikon*. Höganäs 1997

Arborelius, Gunilla m.fl. *Respons aha modern kunskap för alla*, Band 4. Finland 2004

Backlund, Tor m.fl: *Bra böckers lexikon*, Band 11. Höganäs 1976

Bergquist, Lars m.fl. *Bonniers lexicon*, Band 8. Stockholm 1995

Dalén, Uno m.fl. *Bonniers familjelexikon*, Band 8. Stockholm 1983

Friensen, Sten m.fl. *Bra böckers lexikon 1983-1990*, Band 11. Höganäs 1986

Torsten, V. Sondén och Gustav Bolinder: *Svensk uppslagsbok*, 1947-1955 års upplaga. Malmö 1959

Kursplaner och handledningar:

Handledning i Sexualundervisning för lärare i högre skolor. På Kungl. Maj:ts uppdrag utgiven av Kungl. Skolöverstyrelsen. Stockholm 1949

Undervisningsplan för rikets folkskolor Utgiven av Kungl. Skolöverstyrelsen. Stockholm 1955

Handbook on Sex instruction in Swedish schools Published by the Royal board of Education in Sweden. Stockholm 1957

Läroplan för grundskolan Kungl. Skolöverstyrelsens skriftserie 60. Stockholm 1962

Läroplan för grundskolan Skolöverstyrelsens skriftserie 60. Stockholm 1966 (2:a uppl.)

Handbook on sex instruction in Swedish schools Published by the national board of Swedish education. Stockholm 1968.

Läroplan för grundskolan Lgr 69 (Allmän del) Skolöverstyrelsen. Stockholm 1969

Läroplan för grundskolan Lgr 80 (Allmän del) Skolöverstyrelsen. Stockholm 1980

Kursplaner för grundskolan SOU 1993:2

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet Lpo 94 Utbildningsdepartementet

Litteraturlista:

Carlsson, Bo Göran: *Religion, kultur och manlig homosexualitet*. Göteborg 1996

Härenstam, Kjell: *Skolboksislam. Analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap*. Göteborg 1993

Läromedelsförfattarnas förening: *Lärobok om läroböcker*. Uppsala 1991

Rydbeck, Lars och Liliequist, Jonas m.fl. *Seklernas sex*. Stockholm 1997

Williams, Craig. A: *Roman Homosexuality*. New York 1999

Rydström, Jens: *Sinners and Citizens*. Stockholm 2001

Silverstolpe, Fredrik: *Sympatiens hemlighetsfulla makt*. Stockholm 1999

Svéd, George: *Homo i Folkhemmet*. Göteborg 2000

Ullerstam, Lars: *De erotiska minoriteterna*. Uddevalla 1964

Internet:

<http://www.skolverket.se/sb/d/1400> 2007-05-11

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=223622&i_word=kejne 2007-05-11

<http://www.rfsl.se/?p=2840> 2007-05-12